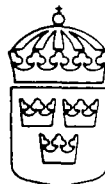

Riksdagens protokoll

1989/90:29

Måndagen den 20 november

Kl. 12.00–15.38

Protokoll
1989/90:29

Förhandlingarna ledde till en början av förste vice talmannen.

Svar på interpellationer och fråga

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 november.

2 § Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:1, 5, 14, 18 och 19

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Statsrådet Birgitta Dahl är sjuk och kan därför inte vid utsatt tidpunkt besvara de angivna interpellationerna. Hon har därför bett mig meddela att hon avser att besvara dessa interpellationer den 11 december.

3 § Svar på interpellation 1989/90:27 om kriminaliteten bland invandrarna

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Alexander Chrisopoulos har – mot bakgrund av invandrarnas sociala situation – frågat mig dels vilken bedömning jag gör av orsakerna till, som han säger, "invandrarnas höga kriminalitet", dels vad jag tänker göra för att angripa orsakerna.

Jag delar rent allmänt Chrisopoulos uppfattning om det nära sambandet mellan individers brottslighet och de sociala förhållanden som individerna lever under. Jag kommer också i mitt svar att utgå från detta. Det innebär att jag här inte kommer att beröra t.ex. åtgärder mot brottslighet från rättsväsendet eller kriminalvården.

Låt mig börja med att konstatera att det inte finns några klara belägg för att invandrare generellt sett är mer kriminella än andra. Det finns visserligen vissa undersökningar om brottslighet hos gruppen "utländska medborgare" som visar att denna grupp när det gäller vissa brott har en oproportionerligt hög kriminalitet. Men dessa undersökningar är på många sätt oklara. Det gör att man inte kan dra några säkra slutsatser. Men jag medger gärna att

det finns tecken på att invandrare är överrepresenterade i vart fall när det gäller vissa brottstyper.

Det är viktigt att få klarhet i omfattningen av brottsligheten bland invandrare. I två planerade projekt hos brottsförebyggande rådet avser man att studera bl.a. invandrarungdomars brottslighet. I samband med ett av dessa projekt räknar man med att kunna analysera orsakerna till denna brottslighet, vilket kan underlätta det brottsförebyggande arbetet.

Det faktum att vi inte med säkerhet kan uttala oss om omfattningen av invandrades kriminalitet gör att det också är svårt att dra några säkra slutsatser om *orsaken* till den. Man kan alltså inte, som Alexander Chrisopoulos antyder, säga att en isolerad faktor – nämligen "social utslagning" – leder till kriminalitet bland invandrare. Det finns ett stort antal faktorer, knutna till såväl individen, familjen som samhället, som bidrar till kriminalitet i allmänhet. För invandrare är det sannolikt så, att det finns vissa ytterligare faktorer med samband till själva utvandringssituationen som kan bidra till kriminalitet.

När det till en början gäller faktorer som kan leda till brottslighet och som har direkt samband med individen är det uppenbart att det finns ett samband mellan alkohol- och narkotikamissbruk och brottslighet. Detta gäller ju inte minst våldsbrottsligheten.

Missbruk finns sällan som ett isolerat problem hos individen. Missbrukaren saknar ofta egen bostad, är ofta arbetslös och har ofta psykiska problem. Den sociala kontrollen över ungdomar, som tidigare utövades av familj, anhöriga och vänner, har under 1900-talet i ökande utsträckning kommit att bli en uppgift för samhället och dess institutioner. Detta, sammantaget med en allmänt mera tillåtande attityd gentemot barns och ungdomars beteenden, kan också ha spelat en roll i sammanhanget.

Sannolikt kan även vissa samhällsliga brister ha bidragit till kriminalitet. Möjligen har t.ex. skolan och socialtjänsten inte haft möjligheter att gripa in tillräckligt tidigt och med tillräcklig effektivitet mot sådana barn och ungdomar som visat tendenser till dålig social anpassning.

Till dessa allmänna faktorer kan läggas vissa för invandrare specifika faktorer. Många invandrare som kommer till Sverige har haft svåra upplevelser tidigare. De kan ha torterats eller upplevt hur deras föräldrar har torterats. De kan ha påverkats av att ha levat under materiellt mycket svåra eller politiskt mycket osäkra förhållanden i sina hemländer. Men även en exilsituation i sig kan i många fall påverka invandrare negativt. En lång väntan på uppehållstillstånd eller på placering i en kommun med arbete och bostad kan sätta djupa spår hos individen.

Det svenska kulturmönstret kan i grunden skaka om invandrarfamiljen och dess sätt att fungera. Andra mans-, kvinno- och föräldraroller, liksom de ofta orimliga krav som ställs på invandrarbarn som förmedlare mellan föräldrarna och det svenska samhället, utsätter ofta invandrarfamiljer för svåra påfrestningar. Det har rapporterats att flera invandrargrupper har mycket hög skilsmässofrekvens. Det är givet att alla dessa förhållanden kan påverka enskilda individer.

När det gäller *åtgärder* för att angripa orsakerna till invandrades kriminalitet vill jag i första hand, precis som när det gäller *orsakerna* till deras krimi-

nalitet, sätta in frågan i ett större sammanhang, nämligen frågan om åtgärder mot brottslighet över huvud taget. Jag tänker då både på åtgärder som syftar till att förbättra individens sociala situation och på rent brottspreventiva åtgärder. I båda fallen måste åtgärderna i första hand ha en allmän inriktning.

Det är grundläggande att föra en fortsatt allmän välfärdspolitik för ett rättvist samhälle där alla har t.ex. bostad och arbete.

Det är viktigt att flyktingar ges möjligheter att snabbt integreras i det svenska samhället. Isolering och utanförskap kan leda till dålig självkänsla och bidra till sådana sociala problem som kan vara en grogrund för brottslighet. Huvudprincipen är att invandras situation i samhället skall lösas inom den allmänna välfärdspolitiken. I vissa fall kan det emellertid vara nödvändigt med särskilda åtgärder för att invandrare skall ges likvärdiga möjligheter och förutsättningar som andra. Sådan positiv särbehandling sker också på många olika områden. I betydande utsträckning sker detta genom insatser i enskilda kommuner och landsting, t.ex. när det gäller skolan, barnomsorgen samt hälso- och sjukvården. Men det görs också direkta statliga insatser, t.ex. stödet till invandrarernas riksorganisationer och de riktade resurserna för att underlätta invandras situation på arbetsmarknaden.

Jag kan också nämna att den nyligen tillsatta ungdomsutredningen har fått i uppdrag att utreda invandrar- och flyktingungdomars situation och – om så bedöms nödvändigt – föreslå åtgärder som kan motverka att dessa ungdomar missgynnas, särskilt i fråga om utbildning, arbete, bostäder och fritidssysselsättning.

Arbetet att förbättra den sociala situation som många invandrare lever i är svårt men viktigt. Det är *svårt*, därför att det inte finns några enkla, snabba lösningar. Vi är hänvisade till ett fortsatt långsiktigt arbete på många olika områden, där vi i stor utsträckning även saknar kunskap. Och det är *viktigt*, därför att vi inte kan acceptera att en stor grupp människor riskerar att ställas utanför samhället. Vi har alla ett ansvar för att en sådan utveckling förhindras.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Jag tackar invandrarministern för svaret. Jag tycker att det är positivt att invandrarministern delar min uppfattning om det nära sambandet mellan individers brottslighet och de sociala förhållanden som individerna lever under. Man skall inte förtiga statistik och fakta som pekar på en överrepresentation bland invandrare när det gäller vissa brottstyper. Ser man de uppgifterna som en varning för en oroväckande samhällslig utveckling, är den öppna debatten den enda möjligheten att angripa problemen.

Från vpk:s sida har vi i årtal försökt varna för den sociala situation och den utslagning som invandrare och framför allt invandrarungdomar utsätts för. Vi har försökt påtala den yrkesmässiga segregation som kännetecknar invandrargruppen. Mycket stora delar av invandrargruppen är sysselsatta inom lågavlönade serviceyrken. Vi har varnat för den sociala, utbildningsmässiga, ekonomiska, men även bostadsmässiga segregation som kännetecknar invandrare. Läger man därtill det faktum att ungdomar har en benägenhet att ärva föräldrarnas sociala och ekonomiska status, ter sig framtiden för invandrarungdomarna mörk.

Det är ingen tillfällighet att invandrarna har dubbelt så höga arbetslöshets-siffror som svenskarna, och att invandrarungdomarna har mer än dubbelt så höga arbetslöshets-siffror som de svenska ungdomarna. Läger man därtill den stora och numera allmänt kända diskrimineringen som pågår på arbetsmarknaden och som drabbar invandrarungdomarna – som ofta har otillräckliga kunskaper i svenska och en bristfällig och kliven identitetsutveckling – kan man tala om fara för social utslagning.

Detta är inte, som invandrarministern påstår, en isolerad faktor, utan det är summan av den sociala situation som dessa människor befinner sig i. Den har ett klart samband med brottsligheten, vilket invandrarministern också medger.

Hur skall man angripa problemen? Vad tänker regeringen och invandrarministern göra? Invandrarministern nämner i huvudsak tre huvudfaktorer. För det första görs det redan en hel del av olika kommuner och landsting. För det andra förekommer redan i dag statliga insatser som stöd till invandrarorganisationer. För det tredje är huvudprincipen att man skall angripa problemet genom den allmänna välfärdspolitiken.

Stödet till invandrarorganisationerna, invandrarministern, har minskat rejält under de senaste åtta åren. Att förbättra deras ekonomiska situation och uppfylla motsvarande förutsättningar är mycket viktigt när det gäller att tillvarata invandrarernas intressen. Sådana insatser är nästintill obefintliga i dag. Det har gått så långt att de vägrar att tala med invandrarverket om den positiva verksamhet som de kan bedriva. I motsvarande grad har invandrarverket ingen som helst aktivitet när det gäller att förverkliga den av riksdagen beslutade invandrapolitiken.

Den allmänna välfärdspolitiken skulle således enligt invandrarministern även bidra till att förbättra invandrarernas speciella situation. Invandrarna som grupp befinner sig i en mycket speciell situation – som jag har beskrivit tidigare i mitt anförande – på grund av att de är invandrare. De speciella problem som de möter uppstår därför att de är invandrare. Följaktligen krävs en rad speciella åtgärder som är målinriktade för denna grupp, som i dag utsätts för en social utslagning.

Sådana förslag har vi från vpk:s sida försökt föra fram i minst tio års tid. Invandrarministern tänker således inte vidta några speciella åtgärder för den här gruppen. Dess problem och den situation den befinner sig i, med den eventuella kopplingen till brottsligheten, skall lösas genom den allmänna välfärdspolitiken. Hur ser den ut i dag? Enligt min uppfattning håller den allmänna välfärden på att raseras, åtminstone för den tredjedel av det svenska folket som i dag hamnar i en allt sämre ekonomisk och social situation.

Något positivt måste komma fram ur den här debatten. Alltför ofta beskriver man inte orsakerna till sociala företeelser, exempelvis invandrarökade brottslighet. När man nämner sådana fakta utan att beröra de bakomliggande orsakerna blir det ett sätt att uppmuntra rasism och ökad invandrarfientlighet. Jag vädjar till invandrarministern att ta problemet på allvar och att försöka komma med förslag till lösningar.

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Interpellationen liksom invandrarministerns svar utgår från invandrarnas situation. Det är förklarligt när det är invandrarministern som är svarande. Jag tycker dock att det kan vara värdefullt att se litet grand till de djupare orsakerna när det gäller våldsbrottsligheten i vårt land. Ibland har debatten nog varit alltför grund. Mycket ofta ser man enbart till de yttre faktorerna. De är förvisso viktiga, men det finns kanske djupare orsaker till brottsligheten än avsaknaden av poliser och en effektiv kriminalvård.

Mot den bakgrunden tycker jag att den kartläggning som invandrarministern har gjort av en rad orsaker som kan ligga till grund för kriminaliteten hos invandrarna är bra. Samtidigt är det dock mycket viktigt att vi tar reda på orsakerna. Om jag har förstått invandrarministern rätt kommer forskning att starta på området. Bl.a. diskrimineringsombudsmannen har tagit upp det faktum att vi inte har haft någon tillfredsställande forskning på området.

Det är också viktigt att vi ställer krav på invandrarna. Vi måste ställa samma krav på dem som på svenska medborgare när de har begått brott. Det är visserligen inte invandrarministerns bord, men jag tror att det var många fler än jag som upprördes av att man i en nyligen avkunnad dom i ett våldtäktsmål utdömde en lägre straffsats eftersom gärningsmannen var invandrare. I det allmänna medvetandet anser vi nog helt klart – jag tror inte att det råder någon delad uppfattning därvidlag – att svensk lag skall gälla för de människor som befinner sig i Sverige.

På sista tiden har man kunnat läsa en del intressanta artiklar som har behandlat brottsligheten och belyst de djupare orsakerna. Jag tänker t.ex. på en artikel i Dagens Nyheter den 26 oktober av Alf Svensson, kds. Eftersom jag delar hans uppfattning i det han framför skall jag be att få citera ett par stycken:

”Jag tror att det är svensk flyktingpolitikens största misstag att vi svenskar så mycket vänder ryggen till och inte vågar eller vill ställa frågor, inte vågar eller vill fundera över vilka krav som följer med ett svenskt medborgarskap. --- Det finns all anledning, ja jag menar att det är vår självklara plikt och vårt ansvar, att se till så att alla minoriteter, varje enskild individ, oberoende av vilken kulturell bakgrund och vilket värdesystem hon/han uppfostrats i, ska bibringas den demokratiska statens människosyn. --- Vi har i vårt land all anledning, och måste se det som ett ofrånkomligt ansvar, att indoktrinera den demokratiska människosynen. Den tillhör oavvisligen vårt etiska minimum. Den har vi inte bara rätt att förvänta att nya medborgare tillägnar sig, vi har ansvar för att detta fordras av dem.”

Ana Maria Narti, som själv är rumänska, skriver i en artikel i Dagens Nyheter den 17 november: ”Ett tabu har fallit: nya statistiska rapporter börjar tala om invandrarnas brottslighet.” Hon fortsätter: ”Vi som kommer från andra länder och som håller på att till hälften – eller kanske mer? – omvandlas till svenskar blir inte på något sätt tacksamma om massmedier och myndigheter idealiserar invandrarlivet. Och förresten: varför tala om invandrare som om det gällde en enhetlig grupp? Vi är ju inte annorlunda människor än svenskarna omkring oss”. Invandrarna lever precis som svenskarna och är enskilda individer, menar hon.

Hon talar också om det som Chrisopoulos var inne på: ”Terror föder ter-

ror, förtryck och vansinne föder brottslighet. Så länge som våldsmänniskor från hela världen kan betrakta Sverige som ett paradis, där straffen är betydligt kortare än på andra ställen och där fängelserna liknar hotell så kommer många att försöka bosätta sig här.”

Hon avslutar sin artikel med följande ord: ”Vad som behövs är ändringar i det svenska rättssystemet och i reaktionerna på allvarliga våldsbrott och grova lagöverträdelser.”

Detta är intressant, eftersom författaren själv är invandrare. Hon tycker att vi ibland är litet väl flata. Nu skall vi ju inte diskutera kriminalpolitik här. Jag tycker ändå att det är viktigt att få med detta i denna debatt. Enligt kall statistik är det tyvärr så att invandrare, oavsett om de är kyrkobokförda här eller inte, har begått betydligt fler brott än samma population bland svenskarna kanske gör. Jag har statistik, som jag skall ta upp i mitt nästa inlägg. Jag vill uppmana invandrarministern att se till att man i samband med forskningen dessutom går ut med massiv information om vad vårt demokratiska samhälle kräver av var och en av oss.

MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Frågan om invandrare och kriminalitet är en fråga som är fylld med sprängstoff. Det är därför särskilt viktigt att vi har en seriös debatt. Jag tycker att det var mycket bra att invandrarministerns svar på interpellationen var så grundläggande och att hon var så seriös i sitt bemötande av frågeställningen.

Ofta förvandlas det till en vulgärdebatt när man talar om invandrare och kriminalitet. Alldeles för ofta används de siffror vi i dag diskuterar som ett tillhygge i flyktingdebatten för att argumentera för att invandrare och flyktingar skulle vara ett särskilt slags sämre varelser, som skulle vara mer benägna till brottslighet, kanske av genetiska eller kulturella orsaker. Dessa argument måste vi bemöta med riktiga fakta och korrekta argument. Det är därför viktigt att punktera myterna som florerar.

En myt som florerar är att det har skett en ökning av andelen brott som begåtts av invandrare. Enligt den statistik jag har kunnat ta del av har andelen invandrare bland dem som begått brott varit konstant sedan mitten av 1970-talet. Det har alltså inte skett någon förändring på bortåt 15 år.

Men det finns också sanningar i påståendena om en mer omfattande brottslighet hos invandrare. Det handlar till stor del, tror jag, om sociala problem i botten. Jag instämmer där i mycket av Alexander Chrisopoulos analys. Invandrare har en mycket högre arbetslöshet än svenskar. Invandrare och flyktingar blir, när de anländer till Sverige, förpassade till bottenskiktet i det svenska samhället. Trots att industrin skriker efter arbetskraft får välkvalificerade tekniker och ingenjörer gå arbetslösa, kanske i årtal, innan de får komma in i samhället som normala arbetstagare. Därför är det särskilt viktigt i en allmän strategi för att bryta denna automatik, att invandrare blir en underklass i Sverige, att man satsar mycket på att få bort invandrarernas egen arbetslöshet, den som särskiljer sig från svenskarnas arbetslöshet. Jag skulle vilja fråga Maj-Lis Löw om hon kan redogöra litet närmare för de åtgärder som kan vara möjliga för att ge invandrare bättre möjlighet att komma in på arbetsmarknaden.

Det finns några områden inom brottsligheten där invandrades överrepresentation är särskilt allvarlig. Det gäller för det första de s.k. värstingarna. Det har upptäckts att många av de hundratalet ungdomar i Stockholm som begår brott och driver omkring på stan, till synes utan någon som helst tillsyn, inte har några fungerande pappor. En forskare som intervjuades i en dagstidning för någon vecka sedan gjorde en mycket intressant analys. Han kopplade ihop pappabristen med invandrarungdomars särskilda situation. Han sade att det blir naturligt för ungdomar från en mera utpräglad machokultur att överdriva mansrollen, att mansrollen blir särskilt våldsinriktad, när de inte längre har någon riktig relation med sin pappa. Ungdomar från mer svenska hem får kanske en annan reaktion på en pappabrist. I botten ligger alltså ett problem som kanske inte är specifikt för invandrare men som tar sig ett specifikt uttryck hos invandrarungdomar.

Det andra stora problemet med invandrades överrepresentation när det gäller brottslighet är våldtäkter. Det är helt oacceptabelt om invandrare eller flyktingar av kulturella skäl i högre grad än andra begår våldtäkter. Vi får inte acceptera det över huvud taget. Där kommer rättskipningen in som en viktig del i de signaler vi skickar från myndigheternas sida till dem som begår dessa brott. Det faller i och för sig utanför denna debatt, men jag vill ändå ha sagt att jag tycker det är fullständigt oacceptabelt att man dömer människor mildare på grund av deras kulturella bakgrund. I Sverige är det svensk lag som gäller. Det skall vi inte heller vara rädda att säga. Jag har stöd inte minst från de liberala invandrare vi har i folkpartiet. De har särskilt tryckt på att vi måste vara beredda att våga säga att i Sverige gäller svensk lag.

Man har inte alltid kunskap om vilka regler som gäller när man är nyanländ flykting eller invandrare i Sverige. Det är inte alltid så lätt att veta att ett nej är ett nej, och inte en maskerad invit som hör till spelet mellan kvinnor och män. Jag vill därför fråga invandrarministern om hon är beredd att verka för att det i undervisningen för invandrare ute på föreläsningar förs in ett moment som handlar om de lagar och regler vi har i Sverige men också om de oskrivna lagar som reglerar umgänget, inte minst mellan kvinnor och män i Sverige. Opinionen i Sverige skall inte i onödan belastas med denna typ av misstag och övergrepp som begås på grund av att man inte vet tillräckligt om reglerna i Sverige.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Låt mig först rent allmänt instämma i vad Alexander Chrisopoulos, Gullan Lindblad och Maria Leissner har varit inne på, att det är viktigt att inte förtiga denna fråga. Det är viktigt att vi får en seriös debatt, som Maria Leissner sade. Det finns ingen anledning att skönmåla, bortförklara eller sopa problem under mattan. Men det finns heller ingen anledning att överdriva problemen. Detta är ofta en svår balansgång. Det var därför viktigt för mig att påpeka i mitt svar att det fortfarande finns många oklarheter i den statistik som Gullan Lindblad kallar för kall statistik. Det går att få fram siffror, men det finns många frågetecken bakom de siffrorna. Jag har med tillfredsställelse noterat flera gånger att journalisterna själva, i nyhetsrapporteringen kring denna fråga, har rest frågor och försökt hitta en del förklaringar till vad som ligger bakom siffrorna.

Det har varit välgörande, och jag tror att det även har bidragit till att det har funnits ett visst mått av eftertanke i diskussionen kring dessa frågor sedan vi fick den senaste statistiken.

Det finns emellertid inte heller någon anledning att generalisera och svartmåla. Jag har en känsla av att Alexander Chrisopoulos tycker att jag ger litet förenklade svar på hans frågor. Men jag tycker att Alexander Chrisopoulos själv gör en del ganska grova penseldrag i denna debatt när han säger att invandrarungdomarnas framtid ser mörk ut. Det gör den säkert för en hel del invandrarungdomar i segregerade bostadsområden. Jag skall återkomma senare till bl.a. detta. Samtidigt vet vi att många invandrarungdomar klarar sig bra och är både frimodiga och tar till sig mycket av det som vi i Sverige kan erbjuda i form av utbildning och förhoppningsvis också framtid.

Det är klart att vi måste analysera de bakomliggande orsakerna till brotten ytterligare, vilket jag hela tiden har understrukt. Men visst kan vi förstå att den sociala utslagningen och segregationen har en betydelse också för invandrarna, vi vet ju att de har betydelse för den svenska populationen. Det finns ju egentligen ingenting som skiljer i detta sammanhang. Därför måste åtgärder vidtas, när det gäller både invandrare och svenskar, för att man inte skall skapa segregerade bostadsområden och för att man skall se till att människor kommer in på arbetsmarknaden. Detta har flera talare tagit upp här tidigare. De statliga insatser som jag redovisade var exempel på vad samhället gör på både det kommunala och det nationella planet. En av de viktigaste åtgärderna som måste vidtas för att vi skall slippa dessa bostadsområden, som i mycket stor utsträckning är ett storstadsproblem, är att man försöker sprida invandrarna över hela landet. Jag vill peka på att mindre kommuner i mycket större utsträckning än storstadsområdena lyckats integrera olika grupperns boende i olika bostadsområden. Därför är frågan om förhållandena i vad som brukar kallas invandrantäta bostadsområden i storstäderna naturligtvis viktig och aktuell i många olika sammanhang, inte minst i den s.k. storstadsutredningen.

Det andra stora problemområdet, som både Alexander Chrisopoulos och Maria Leissner har varit inne på, är arbetsmarknaden. Jag skall under den halva minut som återstår av mitt anförande försöka peka på att huvudinriktningen i den del av det åtgärds paket som regeringen fattade beslut om för drygt två veckor sedan, och som handlade om att få kommunerna att nu ta emot de 6 000 invandrare som finns på flyktningförläggningarna t.ex., var att underlätta de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Och huvudinriktningen i kommunernas diskussioner kring utformningen av det statliga stödet till kommunernas flyktningmottagande i fortsättningen är ju den s.k. arbetslinjen. Detta är väl om något ett uttryck för att det är just invandrarernas rätt till arbete och möjlighet att börja bygga upp sina liv genom att få bostad och arbete som är den absolut grundläggande och viktigaste målsättningen i hela invandrapolitiken i dag. Och det har naturligtvis relevans även när vi diskuterar brottsligheten.

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Med statistik kan man som bekant bevisa allt, både åt det ena och det andra hållet. Men jag skall faktiskt läsa upp litet statistik från statis-

tiska centralbyrån. Under 1988 lagfördes totalt 162 849 personer för brott i Sverige. Av dessa var 24 729 personer utländska medborgare. Andelen utlänningar utgjorde alltså 15 %. Av de lagförda utländska medborgarna var 16 984 kyrkobokförda i Sverige. När det gäller statistiken för enskilda brott är det mest iögonfallande att 36 % av alla män som år 1988 lagfördes för våldtäkter var utländska medborgare, och det gäller såväl kyrkobokförda som icke kyrkobokförda män i landet. Av dem som lagfördes för rån, snatteri och varusmugglingsbrott var 21, 25 resp. 45 % utlänningar. Detta är alltså dystra siffror, som jag inte anser att vi skall överdriva men inte heller blunda för. Och det är inte heller någon i denna församling som gör det. Vi skall alltså inte överdriva men inte heller förringa problemen; det gagnar vi nämligen ingen med, allra minst invandrarna själva. Om människor ute i vårt land uppfattar riksdagen och regeringen som flata kommer det att bli en ytterligare grogrund för den flyktingfientlighet och begynnande rasism som man tyvärr noterar alltmer i dag.

Det har talats om vissa saker som bör göras. Och jag delar naturligtvis helt uppfattningen att det är otroligt viktigt att flyktingar snabbt kommer ut i arbetslivet och att de integreras i det svenska samhället. Men i detta sammanhang spelar också familjepolitiken en mycket viktig roll. Jag tror att det för dessa familjer är mycket viktigt att de har möjlighet att välja mellan att själva vårda och fostra sina barn och att ta del av samhällets barnomsorg. De skall alltså inte känna sig pressade åt något håll. Denna fråga ligger på en annan ministers bord, men min förhoppning är att socialdemokraterna skall tänka om när det gäller barnomsorgen och mer understödja just invandrarfamiljernas vilja att själva vårda och fostra sina barn, så att de känner att detta arbete är viktigt och att de är uppskattade i den rollen.

Jag skulle vilja fråga invandrarministern om hon är beredd att tala med t.ex. utbildningsministern, om det nu är han som har ansvar för denna fråga, om att man i den allmänna samhällskunskap som bibringas invandrarna när de kommer till Sverige också allvarligt tar upp vårt demokratibegrepp och de krav som ställs när det gäller att leva i rättstrygghet.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Det är alldeles sant att det finns viss risk att en sådan här debatt kan bli vulgär och att man kan komma fram till slutsatser som är negativa. Men vi är ju alla överens om att försöka hjälpa till i denna fråga.

Ett vulgärinlägg gjordes från denna talarstol för en tid sedan då det sades att en av orsakerna till den ökande brottsligheten bland invandrarna är den allmänna flatheten i Sverige, och det sades att denna utnyttjas av redan kriminellt belastade personer som kommer till Sverige, eftersom de här i Sverige har ett paradiset där de kan utveckla sin brottsliga verksamhet. Indirekt innebär detta påstående att en del av de människor som kommer till Sverige redan är kriminellt belastade. Det riktas alltså misstänksamhet mot invandrare och flyktingar som sådana. Det sades också att en del av denna brottslighet inte beror på sociala faktorer eller andra bakomliggande faktorer utan på att dessa personer redan är brottsligt belastade. Och allt detta beror på att vi i Sverige är flata.

Sådana synpunkter kan man naturligtvis diskutera, men jag delar inte

denna uppfattning. Jag upplever sådana inlägg som en del av den vulgärpropaganda och det vulgära synsätt som präglar denna debatt.

Men, invandrarministern, vi kan åtminstone vara överens om en sak, nämligen att invandrare är socialt, ekonomiskt, utbildningsmässigt och bostadsmässigt segregerade i dag. De utgör det lägsta skiktet i den samhällliga trappan. Varje åtgärd som ökar invandrarnas sociala rörlighet är en åtgärd som påverkar invandrarnas benägenhet till kriminalitet. Med tanke härpå har vi från vpk:s sida krävt en rad åtgärder. Vi har krävt bättre svenskundervisning. Riksrevisionsverket har ju riktat förödande kritik mot de brister som i dag finns när det gäller svenskundervisningen. Vi har krävt speciella åtgärdsprogram för invandrarungdomar, bättre yrkesutbildning och stöd till invandrarorganisationernas kulturella verksamhet. Inte minst har vi krävt en lag där diskrimineringsombudsmannen skall kunna beivra diskrimineringen på arbetsmarknaden. Allt detta är konkreta förslag som skulle hjälpa till att öka invandrarnas sociala rörlighet i samhället. Regeringen har inte gjort någonting utan underlåtit att ta egna initiativ som skulle kunna avhjälpa situationen. Om vi menar allvar med talet om det samband som finns mellan invandrarnas sociala situation och brottslighet och vill göra någonting åt det, då är det dags för invandrarministern att komma med någonting konkret!

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Om vi inte erkände att det behövs särskilda insatser för att vi skall kunna leva upp till de invandrapolitiska målen, nämligen att vi skall eftersträva en politik som gör det möjligt för invandrarna att leva sida vid sida med oss svenskar med samma rätt till arbete, bostad, social trygghet, osv., skulle vi kanske inte heller ha en speciell invandrarminister i regeringen. Det är väl ett uttryck för att vi faktiskt inser i det här landet att det behövs speciella åtgärder för att invandrarna skall få chanser och möjligheter. Sedan kan vi diskutera olika åtgärder och var dessa åtgärder skall sättas in.

Alexander Chrisopoulos räknade upp en del åtgärder som vpk har krävt. Mycket av det ligger just nu för bearbetning på mitt bord inom departementet och kommer så småningom till behandling i riksdagen.

När det gäller svenska för invandrare har regeringen tagit initiativ till en utvärdering. Vi har nu tre utvärderingar som vi måste dra slutsatser av, vilket vi försöker göra i samband med att vi över huvud taget ser över det statliga stödet till kommunernas flyktingmottagning. Jag talade om att invandrarungdomarnas situation skall belysas särskilt i den statliga ungdomsutredningen. Vi skall i vår komma till riksdagen med en proposition i opinionsfrågor, där vi kommer att ta upp även de frågor som kommissionen mot främlingsfientlighet och rasism berört. Det gäller rasistiska organisationer men framför allt diskriminering på arbetsmarknaden.

Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att även om vi behöver särskilda insatser för invandrare – vi har ju en särskild minister som har det ansvaret – är många av de problem som vi diskuterar av allmänpolitisk karaktär. Det visar inte minst det Gullan Lindblad kom in på, exempelvis familjepolitiken. Det är nästan en aldeles för stor frestelse att inte ge sig in i en debatt med Gullan Lindblad om familjepolitiken, om kriminalvården och

över huvud taget de rättsvårdande insatserna. Men jag har valt att inte göra det, eftersom detta inte ligger inom mitt ansvarsområde.

Jag har litet svårt att förstå vad Gullan Lindblad menar när hon säger att vi visar allmän flathet inför dessa frågor. Jag tycker inte att vi gör det. Ett bra tecken på att vi inte gör det är att det ämne som Alexander Chrisopoulos tar upp i sin interpellation har varit så intensivt debatterat under senare tid. Det är väl knappast tecken på flathet.

Får jag bara säga en liten sak som kan vara värt att påpeka i detta sammanhang, nämligen att vi ofta talar om invandrare när vi läser statistik som rör utländska medborgare. Det finns anledning att varna för att vi blandar ihop dessa saker både när det gäller brottsstatistik och när det gäller t.ex. arbetslöshet. Det kan alltså vara så att svenska medborgare, som så att säga skulle ha bättre statistik i olika avseenden, också kan vara invandrare. Statistiken kan av den anledningen bli missvisande om man inte har sådana saker klart för sig när man diskuterar statistik. Man måste alltså studera hur den är uppbyggd.

Får jag till slut kommentera Maria Leissners fråga om hur vi undervisar, som hon sade, i flyktingförläggningarna. Det är kanske mera fråga om information till de flyktingar som kommer hit om vad som gäller i det svenska samhället – skrivna och oskrivna lagar, samlevnadsregler som ofta är oskrivna lagar. Så gör vi, men det är möjligt att vi inte är så framgångsrika som vi borde vara. Åtminstone i de flyktingförläggningar som jag har haft tillfälle att besöka – och det är ganska många vid det här laget – har man ofta tagit upp frågan. De som arbetar själva i förläggningarna understryker hur viktigt det är att man klarar av denna information som ett första steg i integreringen i det svenska samhället. Många tycker t.o.m. att man skulle börja på flygplanet hit för att hinna klara uppgiften. Speciellt om vi nu får ned väntetiderna i flyktingförläggningarna är det viktigt att vi gör bra informations-satsningar i dessa frågor. Det är bra för invandrarna själva när de så småningom hamnar ute i det svenska samhället att de slipper onödiga krockar i det avseendet.

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Ett par klagöranden. Jag sade att om det uppfattas som att riksdag och regering handlar med vad man kallar allmän flathet, då är det ett observandum. Det kan vara just sådana saker som verkligen ligger till grund för flyktingfientlighet. När det gäller statistiken sade jag att det gällde både kyrkobokförda och sådana som för övrigt vistas i landet.

Jag vet inte om Alexander Chrisopoulos menar att jag för en vulgärdebatt, men detta är verkligen inte min mening. Jag tycker att det är viktigt att vi påpekar realiteterna. Om sedan sanningen och de allmänna förhållandena är vulgära, må det i så fall vara hänt. Tyvärr är det så att många av dem som kommer hit redan är kriminellt belastade. Det vet vi ju. Att de ändå kommer hit beror bl.a. på bristande kontroll vid gränsen. Många som har ett mycket brokigt förflutet slipper in. Det är ingenting att hymla om. Men vad gäller dokumentlöshet och kontrollen vid gränsen skall vi ha en helt annan debatt, så jag skall inte närmare gå in på det nu.

Visst är det så att mycket av invandrar- och flyktingpolitiken rör rent allmänpolitiska frågor. Därför blir det gärna så att man kommer in på diverse områden som inte ligger inom invandrarministerns domän, det är jag medveten om.

Men sedan vill jag faktiskt också gärna säga att regeringen under den senaste tiden har kommit med en rad positiva förslag – den elogien kan jag kosta på mig att ge regeringen. Det är således väldigt viktigt att vi alla nu ställer upp och ser till att det händer saker, så att vi får den positiva utveckling som vi alla är så angelägna om.

Jag tolkar invandrarministern på det sättet att det kommer att bli ökade informationsinsatser. Jag hoppas att denna upplysning då också kommer att omfatta en ökad information om vårt samhälles lagar och om de krav som med rätta kan ställas på medborgarna och på alla andra som vistas i vårt land.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Hur stort antalet utländska medborgare med kriminellt belastad bakgrund är kan jag inte uttala mig om. Jag har ingen statistik i det avseendet. Gullan Lindblad verkar dock ha sådan statistik. Det skulle vara värdefullt att få ta del av den.

Det finns en annan sak som jag tycker att vi bör diskutera vad gäller frågans allmängiltighet, och det är den allmänpolitiska bakgrunden till ökad kriminalitet kring invandrarungdomar – ett fenomen som berör också svenskar. Det är viktigt att information ges. Men det är också viktigt att vi talar om för dessa ungdomar att det finns normer och moraliska värderingar, att det finns allmänt accepterade sanningar som man måste rätta sig efter i vårt land vid sidan av lagstiftningen. Det budskap som dessa ungdomar får när det gäller den samhälleliga normgivningen får de inte bara genom information från staten, invandrarministeriet eller politikerna utan också genom den allmänna samhälleliga utvecklingen.

I detta avseende undrar jag: Vad för slags normer kan invandrarungdomar lära sig t.ex. av att kapitalstarka personer samlas till stora konferenser – med mycket höga inträdesavgifter – vägledda av sakkunnig expertis för att fördjupa sig i konsten att skatteplanera, dvs. i konsten att sno åt sig pengar från den offentliga sektorn? Oftast är dessa människor vägledda av en expertis som själv har varit med om att utarbeta kommande skatteförslag.

Vad för slags normer kan invandrarungdomar skaffa sig när det gäller det nödvändiga i att ta ett ansvar gentemot det gemensamma, om varje bank med självaktning har rådgivningsbyråer för att undervisa människor i konsten att sno åt sig så mycket pengar som möjligt från den offentliga sektorn?

Vad för slags normer kan dessa ungdomar lära sig av den allmänna bilden i samhället med dess individualism? Det handlar alltså om att sko sig på bekostnad av den offentliga sektorn. Det har ju blivit en norm som upphöjts till att vara ett moralbegrepp. Konsten att sko sig har således utvecklats till en hel vetenskap. Expertis utvecklas kring dessa saker. Man siktar in sig på högavlönade. Vi måste beakta sådana här saker när vi diskuterar normgivningen i fråga om de ungdomar som i dag begår brott.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Alexander Chrisopoulos har frågat vad jag tänker göra för att Sverige också i framtiden skall skaffa sig möjligheter att ha en självständig, generös och human flyktingpolitik.

Alexander Chrisopoulos fråga är ställd utifrån antagandet att en ny och restriktiv flyktingpolitik håller på att ta form inom EG och att Sverige kommer att villkorslöst tvingas anpassa sig till denna. Detta är numera en tämligen vitt spridd uppfattning, men det gör den i mina ögon inte mer sann.

Låt mig inledningsvis konstatera att det är min och regeringens ambition att också fortsättningsvis föra en generös och solidarisk flyktingpolitik. Precis som i dag skall den politiken också kunna vara självständig – för att använda Alexander Chrisopoulos egna ord. Men inget land kan föra en flyktingpolitik som är helt oberoende av vad andra länder gör. Det faktum att en lång rad länder är sammanlänkade genom sitt tillträde till 1951 års Genèvekonvention är det tydligaste beviset på detta. Vill vi påverka den globala flyktingpolitiska utvecklingen kan vi alltså inte ställa oss vid sidan av den och vara så självständiga att vi blir isolerade.

Jag vill också understryka att det inte finns något klart förslag till flykting- eller asylpolitik inom EG. De försök som hittills har gjorts i den riktningen har inte varit framgångsrika. Det är, enligt min bedömning, knappast troligt att någon färdig och harmoniserad asyl- och flyktingpolitik inom EG skulle finnas den 1 januari 1993. Utifrån det perspektivet håller talet om att hela Europa nu är i full färd med att stänga sina gränser på att bli något av en myt.

För den händelse det skulle finnas risker med en enhetligare asylpolitik är det desto viktigare att vi från svensk sida är med och påverkar denna utveckling. Därför har vi också i de pågående samtalen mellan EG och EFTA markerat ett starkt intresse för att på ett eller annat sätt medverka i EG:s pågående arbete på detta fält.

För närvarande förs samtal mellan EG och EFTA bl.a. om frågan om personers rörlighet inom Västeuropa utifrån principen om likabehandling av medborgare i EG och EFTA. EFTA-länderna har där framhållit att en överenskommelse om fri rörlighet inom det s.k. EES-området också bör innehålla lättnader beträffande gränskontroll och gränsformaliteter.

Ett avskaffande av den inre gränskontrollen mellan EG-länderna kommer självfallet att ha konsekvenser för Sverige och Norden i övrigt. Därför diskuteras sedan lång tid tillbaka inom regeringskansliet och inom ramen för det nordiska samarbetet hur man skall kunna bevara den betydelsefulla nordiska passfriheten och hur denna skall kunna göras förenlig med Danmarks medlemskap i EG. I detta arbete diskuteras också de flyktingpolitiska aspekterna på EG-samarbetet och vilka konsekvenser som olika tänkbara utvecklingsalternativ kan få för Sverige och Norden.

Våra diskussioner – såväl nationellt som i samarbetet med övriga Norden och med andra europeiska länder – sker utifrån målsättningen om en fortsatt solidarisk och generös flyktingpolitik.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Visserligen kan det när det gäller begreppet human och generös flyktingpolitik finnas mycket skilda värderingar av vad detta begrepp egentligen innebär. Men faktum är att de europeiska länderna inom EG:s ram håller på att stänga sina gränser genom en yttre mur som syftar till att utestänga flyktingar. Dessa skall över huvud taget inte kunna komma till Europa. Det finns klara belägg för att man arbetar på en harmoniserad och gemensam flyktingpolitik. Bl.a. görs en gemensam kartläggning och registrering av alla flyktingar. Det innebär också att den flykting som ansöker om politisk asyl i ett land i Europa inte skall kunna söka asyl någon annanstans ifall det blir avslag. Det betyder alltså en restriktivare hållning – något som bl.a. förklarar varför flyktingarna nu i större utsträckning än tidigare söker sig till Sverige.

Men frågan gäller inte det, utan frågan gäller om vi som politiker på lång sikt kan göra någonting för att den humana och generösa flyktingpolitik som delvis förs här i Sverige skall kunna bibehållas. Vad är det som säger att inte risken finns att vi kommer att vara tvungna att överge denna politik?

Det är just så som invandrarministern säger, nämligen att ett land inte kan föra en flyktingpolitik som är helt oberoende av sin omgivning. Alla som är insatta i den flyktingpolitiska problematiken vet att oavsett om Sverige harmoniseras med EG eller inte och oavsett om Sverige står utanför EG eller inte kommer EG:s restriktiva flyktingpolitik att påverka också oss.

Vi kan inte som enskilt land ta emot de flyktingströmmar som utestängs från EG, utan vi kommer att vara tvungna att föra en restriktivare politik. Det har redan börjat.

Trots det som invandrarministern säger, pläderar nu hennes egen statssekreterare Bo Göransson i en artikel i Dagens Nyheter för en annorlunda och restriktivare flyktingpolitik. Han menar bl.a. att 6 § i utlänningslagen i princip skall avskaffas, att det skall göras en strikt bedömning av politiska flyktingar, att det därutöver skall finnas en kvot för dem som har humanitära skäl och en kvot för dem som har flyktingliknande skäl. Alla dessa grupper berörs i 6 §. Dessutom föreslås en rad andra åtgärder. Regeringen håller alltså nu på med att öka restriktiviteten i flyktingpolitiken, om man skall tro på statssekreterare Bo Göransson – han är ju invandrarministerns närmaste man.

Frågan som ställs är: Vad kan vi göra från Sveriges sida för att bibehålla vår självständighet, dvs. rätten att utveckla och förverkliga en flyktingpolitik som utgår från våra egna värderingar, resurser och möjligheter, om vi inte skall tvingas anpassa oss till en restriktivare praxis i Europa?

Det enda som jag kan se är möjligt på lång sikt är initiativ på statsminister-nivå på den europeiska arenan och inom FN:s ram som kan påverka de övriga europeiska länderna att inta en humanare och generösare hållning gentemot flyktingströmmarna. Det är alltså initiativ på allra högsta nivå på den europeiska arenan som kan tvinga fram en generösare flyktingpraxis. Det är den enda möjligheten för oss att bibehålla vår självständighet i vad gäller utformningen av den svenska flyktingpolitiken. Varje uteblivet initiativ på det området framtvingar indirekt en restriktivare flyktingpolitik.

Jag vill gärna att invandrarministern talar om de här frågorna.

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det är bra att invandrarministern här har klargjort vad EG-samarbetet innebär och inte innebär för vår flyktingpolitik. Det råder mycken mytbildning i frågan, och det är värdefullt att vi diskuterar den lugnt och sansat.

Jag mötte litet av denna mytbildning i ett särskilt sammanhang, nämligen när jag satt som ordförande för ett seminarium anordnat av Sveriges socialförbund – som ju är en mycket kvalificerad församling. Jag möttes av påståendet från en socialchef att vi från Sveriges sida i fortsättningen inte kommer att kunna ha en generös och solidarisk flyktingpolitik om det blir ett ökat EG-samarbete. Lyckligtvis fanns också socialförsäkringsutskottets kanslichef där, så vi kunde tala om vad som står i den svenska utlänningslagen, som ju är det som gäller i detta sammanhang.

EG anger ett golv i vad gäller politiken på olika samhällsområden, och därutöver kan naturligtvis varje land självt sätta upp sitt tak. Vi kan ändå inte isolera oss från omvärlden, som en öde ö här uppe i Norden som är redo att ta emot all världens flyktingar. Det klarar vi inte – det finns 15 miljoner flyktingar, kanske ännu fler, över hela världen i dag. Därför är ett internationellt samarbete naturligtvis av allra största vikt. Även jag skulle sätta värde på att få höra vad invandrarministern har att säga just om eventuella initiativ därvidlag.

Frågan är hur långt vi själva klarar att sträcka oss i vår generositet. Jag vill fråga Alexander Chrisopoulos om inte han är orolig för att vi inte klarar vår flyktingmottagning i dag. Vi gör det uppenbarligen inte, när det sitter 6 000 människor som redan har uppehållstillstånd på flyktingförläggningarna och det är ca 28 000 inalles som måste komma ut i kommunerna. Även om vi placerade ut alla just nu och satte stopp för mottagandet skulle det ta ett par år innan alla var placerade. Det ger oss alla ordentliga tankeställare. Vi får nog också börja fundera över våra egna problem här hemma.

Det är mycket bra att man nu ämnar ta del av de olika frivilligorganisationernas samlade kunskap och resurser. Jag läser i Dagens Nyheter i dag att Olof Karlander i Röda korset och Thomas Hammarberg i Rädda barnen talar ganska öppet och säger att "flyktingfrågan kräver en internationell lösning. Sverige måste ta initiativ till en diskussion om både flyktingbegrepp och solidarisk fördelning mellan de rika länderna. Sverige kan inte i det långa loppet upprätthålla en generös flyktingpolitik om vi blir ensamma om det."

Det är skäl att vi funderar även i de banorna och inte bara visar på en rad hinder som föreligger för vårt handlande vid ett fortsatt och ökat EG-samarbete.

MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Det är ett faktum att Europas länder i stort har ett sämre skyddsnät för flyktingar än vad Sverige har. Det är också ett faktum att det pågår en uppbyggnad av ett slags "Fortress Europe" som syftar till att skydda de europeiska länderna i större utsträckning mot bl.a. flyktingar. Det är lättförståeligt att det pågår ett arbete för att försöka samordna flyktingpolitiken,

då det naturligtvis är en av förutsättningarna för att EG så småningom skall kunna ha en gemensam yttre gräns.

Det är dessutom ett faktum att detta arbete måste centreras kring den minsta gemensamma nämnaren. Det är nämligen mycket svårt att tänka sig att man i ett gemensamt arbete inom EG skulle kunna förmå ett land eller flera länder att justera sin humanitet uppåt till högre nivåer. Det pågående arbetet medför alltså att restriktionerna kommer att öka i Europa.

I arbetet i de olika grupper inom EG som diskuterar dessa problem har man ett slags filosofi om "bunta ihop och slå ihjäl". Man buntar alltså ihop invandrare, flyktingar, terrorister, knarksmugglare och utlänningar i allmänhet och behandlar dem därmed som ett slags internationellt avskum som man inte vill skall kunna komma in i länderna. Det är ett arbete för att bättre kunna kontrollera gränserna.

Detta är naturligtvis en utomordentligt obehaglig hantering av flyktingpolitiken. Jag anser inte att flyktingpolitiken hör hemma i detta arbete, men tyvärr har majoriteten av länderna i EG en annan uppfattning.

Det förs för närvarande en debatt om Europas och Sveriges framtida flyktingpolitik, även av svenskar, som Jonas Widgren vid UNHCR i Genève och statssekreterare Bo Göransson, som har fört liknande resonemang i tidningen helt nyligen. De drag som skymtar i denna framtida flyktingpolitik, för såväl Sverige som Europa, är att å ena sidan göra flyktingdefinitionen snävare, å andra sidan att möjligtvis öka kvoten av de flyktingar man tar in från UNHCR och att även öppna möjligheter för invandrare att komma in som arbetskraftsinvandrare.

Naturligtvis måste man vidta olika åtgärder för att snävt begränsa det antal personer som i framtiden skall betraktas som flyktingar. Det förekommer diskussioner om att slopa reglerna om humanitära skäl eller att på andra sätt minska den grupp som i dag anses ha skäl nog att stanna. Jag vill därför fråga invandrarministern: Är det aktuellt med en omläggning av den karaktären i Sverige? Pågår det ett arbete i departementet på att göra grunderna för asyl- och uppehållstillstånd snävare för spontant asylsökande? Då talar jag om de paragrafer som gäller såväl flyktingliknande skäl som humanitära skäl och även de som gäller dem som flyr undan krig. Kan invandrarministern klart dementera ryktena om att det pågår en sådan diskussion i departementet?

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Jag tycker att åtminstone två av inläggen, Alexander Chrisopoulos och Maria Leissners, i många stycken fortfarande innehåller saker som jag talade om i mitt första inlägg, nämligen spekulation och mytbildning. I en situation där så många frågor om flyktingpolitiken inom EG fortfarande är öppna och det inte finns några konkreta förslag till hur den flyktingpolitik skulle se ut som Sverige skulle ha möjlighet att föra om vi hade ett närmare samarbete med EG, tycker jag faktiskt att det är ganska djävt att framställa situationen som om man var i färd med att strama åt flyktingpolitiken.

Maria Leissner säger att det är ett faktum att Europas länder i stort håller på att strama åt, att det är ett faktum att man håller på att bygga Fortress Europe, den europeiska fästning som så många talar om. Risken är att om

vi säger detta tillräckligt länge kanske det blir något slags självuppfyllande profetia. Men detta förutsätter faktiskt att det på något sätt enbart är i Sverige, möjligen i Norden, som det över huvud taget finns en ambition att föra en humanitär och solidarisk flyktingpolitik. Jag vet inte vad ni har för tilltro till era partivänner ute i Europa och till deras förmåga att vilja och kunna föra fram samma idéer som vi har om flyktingpolitiken, mänskliga rättigheter och sådant som vi tycker är viktigt för en generös flyktingpolitik.

Vi har visserligen starka skäl och en hög ambitionsnivå för att driva en generös flyktingpolitik, men det finns faktiskt länder också ute i Europa som i dag också gör stora insatser: Österrike, Frankrike, Västtyskland, i någon mån Holland, för att bara nämna några av de länder som jag kommer på. Det är mycket viktigt att komma ihåg att flykting- och asylpolitiken också diskuteras inom Europarådet, där man sedan länge arbetar med såväl en konvention om första asyllandsprincipen som en om de facto-flyktingar. Detta saknar inte betydelse för en framtida utveckling i Europa. Senast i förra veckan vid nordiska rådets möte i Mariehamn diskuterades den nordiska passfriheten och hur vi skall kunna behålla den samtidigt som vi diskuterar samarbete mellan Norden och Europa. Sverige deltar på många olika plan i och omkring dessa diskussioner.

Jag tycker också att det är angeläget att påpeka hur det ser ut i dag i Europa. Det är någonting helt annat än det som gällde när man bestämde färdriktningen för EG mot 1993 och avskaffandet av de inre gränserna inom det som i dag är EG. Den politiska utveckling som pågår i Europa i dag ger oss all anledning att fundera över hur morgondagens europeiska strukturer kommer att se ut och hur förhållandet mellan dem kommer att vara. Det handlar inte minst om strömmen av människor över gränserna. Att det som i dag sker i Östeuropa också kommer att påverka den framtida invandrings- och flyktingpolitiken är tämligen självklart.

För Sveriges del handlar det om att diskutera, och jag tycker att det vore bra om vi kunde få en litet mer långsiktig debatt. Flyktingpolitiken har i många stycken präglats av akuta insatser allteftersom strömmen av asylsökande till Sverige dramatiskt har ökat, framför allt under 80-talet. Jag tycker också att de inlägg som har förekommit här i dag tyder på att försöken att få en litet mer långsiktig seriös diskussion om hur vi skall lägga upp vår flyktingpolitik alltid hamnar i den gamla vanliga inrikespolitiska, dagsaktuella debatten. Det är svårt att omsätta den diskussionen i mer långsiktiga mål.

Det min statssekreterare i själva verket har försökt att göra är att fundera litet om hur vi långsiktigt skulle kunna lägga upp flyktingpolitiken, inte för att åstadkomma snäva begränsningar, utan för att i själva verket kunna slå vakt om en mer generös flyktingpolitik. Jag tycker att Alexander Chrisopoulos gjorde ett riktigt fult trick när han räknade upp alla dörrar utom en, av dem Bo Göransson hade nämnt då han utvecklade sina tankegångar, nämligen en större port för FN:s flyktingar, de s.k. kvotflyktingarna. Det betyder faktiskt inte att man strävar mot en snävare flyktingpolitik, i själva verket handlar det om att vi skall garantera en generös, för att inte säga en mer generös, flyktingpolitik i framtiden.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Invandrarministern beskyller mig för fula tricks, att jag medvetet har glömt en port. Det har jag inte gjort. Den porten är betydelselös. Kvotflyktingarna är i dag 1 250, enligt riksdagens beslut. Antalet asylsökande till Sverige är 18 000. Även om man ökar flyktingkvoten med några hundra eller några tusen, som Bo Göransson föreslår, och samtidigt avskaffar 6 § i utlänningslagen – de ungefär 60 % av flyktingarna som stannar i Sverige stannar enligt 6 § – innebär det en avsevärd minskning och en restriktivitet som tidigare bara moderata samlingspartiet har föreslagit.

Men det är inte det som är poängen med den här diskussionen. Min poäng med interpellationen är följande: interpellationen har inte med EG-anslutningen eller EG-harmoniseringen att göra. Den handlar om det faktum att, oavsett om vi är medlemmar eller harmoniserar till EG och EG har en restriktiv flyktingpolitik, är vi i Sverige tvungna att anpassa oss till den restriktiviteten. Alla är medvetna om att Sverige inte kan svälja de flyktingströmmar som utestängs av de övriga europeiska länderna. Alltså kommer vi att vara tvungna att anpassa vår politik till ökad restriktivitet. Det finns bara en möjlighet för oss att bibehålla vår flyktingpolitik, och det är att initiativ tas på statsministernivå till den långsiktiga politiska plan som invandrarministern talade om. Det är just detta som interpellationen handlar om. Varje utelivet initiativ på detta område är ett sätt att driva Sverige till en restriktivare hållning mot flyktingarna.

För Gullan Lindblad vill jag nämna att det i dag finns en debattartikel i Dagens Nyheter där de två debattörerna påstår just det jag nu säger. Gullan Lindblad tycker att kanske också vi skall börja resonera i de banorna. Men det är just detta interpellationsdebatten handlar om. En förutsättning för att man skall kunna följa med i en interpellationsdebatt är att man åtminstone läser vad interpellationen handlar om.

MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Invandrarministern bekräftade mina farhågor: den typ av diskussioner som jag frågade om pågår inom departementet. Jag hade hoppats att få detta dementerat i denna debatt.

Visst kommer vi i så fall att få en politik som svarar mot många svenskars krav. Denna omläggning handlar om – vilka orddimmor invandrarministern än vill dölja det i – att avskaffa en eller flera av de paragrafer som i dag ger spontanflyktingar möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige. Det handlar om dem som i dag kommer från Libanon därför att de inte längre klarar av att leva i ett sönderbombat hus, med granater som visslar om öronen och med barn som inte vet hur lång tid de har kvar att leva. Det handlar om människor som kommer hit på humanitära grunder och som får stanna av skäl liknande dem som gäller för flyktingar. Det handlar till mycket stor del om människor som är faktiska flyktingar.

Det är mycket ledsamt att vi nu tvingas föra en debatt om dessa förslag även i Sverige och att diskussionen alltså inte förs enbart ute i Europa eller mellan Sverige och övriga europeiska länder. Det är också mycket beklagligt att behöva konstatera att statssekreterare Bo Göransson och även möjligen invandrarministern numera diskuterar en vad jag vill hävda helt och hållet

moderat flyktingpolitik med många element hämtade från de förslag som moderater under en längre tid fört fram i debatten. Dessa förslag går ut på att vi skall få ett mindre antal spontanflyktingar till Sverige, vilket möjligtvis skall kompenseras med en liten ökning av flyktingkvoten. Vi kanske kan återkomma till denna debatt – jag har en känsla av att det kommer att ges fler tillfällen.

Invandrarministern efterlyser en långsiktighet. Jag är snar att understryka att vad vi behöver är en långsiktighet i debatten. Vi behöver en flyktingdebatt som inte bara utgår från det senaste kvartalets statistik, dvs. innebär att man måste göra lappkast i politiken bara på grund av att det senaste kvartalets statistik visar en liten ökning av antalet asylsökande jämfört med föregående kvartal. Vi behöver en långsiktighet av ett helt annat slag, en långsiktighet som syftar till att de europeiska länderna i positiv anda samarbetar för att ta hand om de människor som faktiskt behöver skydd och som söker sig till Europa som det naturliga asylalternativet. Det är en sådan konstruktiv politik Sverige och Europa skulle behöva.

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag vet inte vem som läser på sämst. Nu sade Alexander Chrisopoulos själv att debatten inte har med EG-harmoniseringen att göra. Men han har ju framställt interpellationen mot bakgrund av ett förment tvång för oss att strama åt vår flyktingpolitik på grund av ett eventuellt ökat EG-samarbete. Jag vet alltså inte riktigt hur Chrisopoulos vill ha det.

Jag håller med invandrarministern om att vi borde kunna diskutera dessa frågor utifrån ett längre perspektiv. Jag önskar också att vi kunde diskutera dem med ett större mått av realism. Ibland undrar jag om mina vänner här sluter både ögon och öron. Ser och hör ni inte vad som händer i samhället? Nu behöver ni inte längre resa vare sig till Libanon eller Turkiet för att studera tältläger. Sådana finns ju i vårt eget land. Det är trist att behöva konstatera det, men frågan är hur mycket vi orkar med. Den debatten måste vi också föra i detta sammanhang. Hur länge orkar vår organisation? Invandrarverket är ju för närvarande oerhört arbetstyngt. Det finns tecken som tyder på att organisationen nästan kommer att klappa ihop. Vad gör vi då? Måste vi inte utan affekt kunna diskutera dessa frågor?

Vi kommer att få ytterligare en invandrardebatt i dag, och vi kan fortsätta diskussionen då. I den mån moderat flyktingpolitik, som Maria Leissner sade, blir den som kommer att gälla, får vi en mycket bra politik. Jag tror emellertid att regeringen är i stånd att komma med egna förslag, och då får som vanligt de politiska partierna ta ställning till de förslagen. De kommer kanske att innehålla både det som är bra och det som är mindre bra. Vi har som bekant litet olika uppfattningar. Vi har under årens lopp lagt fram en rad förslag. Om dessa förslag genomfördes skulle Sverige bibehålla en generös och human flyktingpolitik. Att vi skall ha en sådan politik är vi alla överens om. Men vi bör också vara litet realistiska, våga tala klarspråk och se sanningen i vitögat.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Alexander Chrisopoulos säger: *Om* EG kommer att föra en mer restriktiv flyktingpolitik, *om* EG kommer att föra en mer generös flyk-

tingpolitik eller *om* det ena eller det andra inträffar. . . Detta *om* svävar hela tiden i luften. Jag håller med om att – och det var också Gullan Lindblads utgångspunkt – att *om* EG för en mer restriktiv flyktingpolitik, kommer det naturligtvis att få konsekvenser för oss här i Sverige också. Vad jag menar är att vi inte får göra det så enkelt för oss. Som jag sade i mitt förra inlägg är det djärvt av oss att i dag påstå att vi vet var EG:s flyktingpolitik kommer att ligga så småningom och hur det kommer att bli med dessa strömmar av människor inom Europa och till Europa.

Grundlinjen i mitt svar på Alexander Chrisopoulos interpellation är att det på grund av denna ovisshet finns desto större anledning för Sverige att vara med i diskussionerna med EG och att ta upp diskussioner även med EFTA. De bör också finnas med i vårt utomordentligt fina nordiska samarbete.

Självfallet måste vi på olika sätt följa denna fråga, och det gör vi också utomordentligt noga – det kan jag försäkra Alexander Chrisopoulos.

Vi håller nu här gradvis på att halka in i den debatt som vi såvitt jag förstår kommer att föra i samband med besvarandet av de följande interpellationerna på föredragningslistan, som gäller dagens situation. Vad diskussionen nu kommit att gälla är vår flyktingpolitik på lång sikt, och diskussionen anknyter till en artikel i lördags i Dagens Nyheter. I en intervju på en halv sida redovisar min statssekreterare i mycket grova drag sina tankar om hur vi i framtiden skall kunna garantera en generös flyktingpolitik i Sverige. Det är verkligen en redovisning i stora drag. Jag hade hoppats att den också skulle kunna leda till en debatt omkring de här frågorna, och det gör den säkert också. Men Maria Leissner vet redan nu exakt vilka paragrafer som skall komma att gälla och inte gälla, hon vet exakt vilka som kommer att få stanna och inte stanna, hon t.o.m. exemplifierade med familjen från Libanon. Jag är förvånad över att hon inte kunde ange siffran för hur stor kvotinvandringen skall bli i framtiden, men att det skulle bli en liten minskning fick vi nu veta från talarstolen.

Litet mer diskussion omkring de långsiktiga målen skulle man väl ändå kunna kräva av en parlamentariker som med så stort engagemang uppehåller sig vid de här frågorna i sitt politiska arbete! Ett så pass vidsynt tänkande kunde man väl begära att Maria Leissner inte börjar tala om lappkast bara för att vi i dag har en akut situation. Den situationen hanterade regeringen i många stycken i sitt åtgärds paket för 14 dagar sedan, och den skall vi återkomma till i debatten. Men jag efterlyser litet långsiktighet också.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Poängen med invandrarministerns resonemang är att ifrågasätta den europeiska gemenskapens ökade restriktivitet i flyktingfrågor. EG kommer inte, menar hon, att föra en restriktivare flyktingpolitik. Jag anser att det finns belägg för motsatsen.

Men låt oss anta att vi inte vet, låt oss anta att invandrarministern har rätt i att den kaotiska situationen i Europa, framför allt i Östeuropa, och en del

andra saker gör att man inte riktigt vet vilken flyktingpolitik som kommer att bli praxis för den gemensamma europeiska marknaden. Men låt oss då samtidigt anta att det finns en påtaglig risk att EG och Europa i framtiden stänger sina gränser! Men inte ens det är tydligen skäl nog att ta de initiativ på statsministernivå som jag efterlyser i min interpellation, för att på hög nivå inom FN och på hög nivå i Europa verkligen slå fast det nödvändiga i en human och generös flyktingpolitik, generösare än den som i dag förverkligas av de rika länderna i Europa. Inte ens risken för en eventuell restriktivitet kan vara skäl nog för invandrarministern!

Jag tycker att den frågan är den viktigaste som vi någonsin har diskuterat inom ramen för flyktingpolitiken. Det är kärnpunkten i den långsiktiga flyktingpolitik som vi skall utveckla här i landet. Och där finns det utrymme för regeringsinitiativ, om man verkligen menar allvar med att man vill upprätthålla den humana och generösa flyktingpolitik som riksdagen har beslutat om. Annars riskerar vi återigen att falla in i något slags dubbelmoral: å ena sidan uttalar vi högtidliga fraser, å andra sidan har vi en praxis som inte motsvarar dem.

Talmannen anmälde att Maria Leissner anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1989/90:40 om de kurdiska flyktingarna från Irak

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Maria Leissner har ställt ett antal frågor angående de kurdiska flyktingarna från Irak i Turkiet. Hon frågar hur många av dessa flyktingar som kommer att beredas plats inom den svenska flyktingkvoten samt i vilken mån man vid uttagningen tagit hänsyn till handikappade, barn och gamla. Hon frågar vidare när nästa uttagning blir aktuell och hur många flyktingar som då kan förväntas beredas plats inom kvoten. Slutligen frågar Maria Leissner om Sverige har beredskap för att stödja eventuella ytterligare insatser från FN:s flyktingkommissarie till förmån för dessa flyktingar.

Låt mig inledningsvis säga att jag delar Maria Leissners oro över situationen för de kurdiska flyktingarna från Irak i Turkiet. Det har såväl utrikesministern som jag själv gett uttryck för vid flera tillfällen både i och utanför kammaren. Vi har från svensk sida vid ett flertal tillfällen till både Turkiet och FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) uttryckt vår oro över att biståndprojekt inte kommit i gång liksom över UNHCR:s bristande insyn. Vi har också med stor oro tagit del av uppgifterna om förgiftningsförsök gentemot flyktingarna i ett av lägen – låt vara att det fortfarande formellt är oklart vem eller vilka som låg bakom detta.

Regeringen tycker självfallet att det är glädjande att UNHCR ånyo fått tillträde till lägren och därför har en bättre möjlighet att få kontinuerlig insyn i flyktingarnas situation.

När det gäller uppgifterna om att kurder återvänt till Irak är vår information att återvändandet – även om det tydligen föregicks av vissa övertalningsförsök – faktiskt varit frivilligt. Informationen om försvinnanden är oroande, men någon kunskap om vad som faktiskt hänt föreligger ännu inte.

Maria Leissner frågar om uttagning av kurdiska flyktingar från lägren inom flyktingkvoten, samtidigt som hon själv konstaterar att detta varken är eller bör vara en lösning på problemet. Jag vill understryka att regeringen i denna liksom i andra flyktingsituationer sökt att stödja arbetet för regionala lösningar och även fortsättningsvis kommer att lägga tyngdpunkten i vårt agerande på att uppnå sådana lösningar.

Principerna för att kunna komma i fråga för uttagning inom kvot från lägren i Turkiet har hittills varit dels att man själv uttryckt intresse av att få komma till Sverige, dels att man har någon form av anknytning till Sverige. Inom dessa ramar har det också sagts att särskild vikt skall fästas vid särskilda humanitära skäl. Den första uttagningen ägde rum i april i år och omfattade intervjuer med flyktingar i två av lägren. Resultatet blev att åtta personer fick komma till Sverige. Vid den uttagning som invandrarverket genomförde i oktober i år har 28 personer valts ut för bosättning i Sverige. Invandrarverket planerar ytterligare en sådan uttagning i Turkiet under innevarande budgetår. Tidpunkten för denna är inte fastställd.

I sammanhanget bör också nämnas att kvotuttagningen i Turkiet sker inom ramen för det nordiska flyktingpolitiska samarbetet. Det antal flyktingar i lägren i Turkiet som tas inom den svenska kvoten måste också ses i relation till de av riksdagen anvisade medlen för detta ändamål.

Maria Leissner frågar också om Sveriges beredskap för att stödja eventuella ytterligare insatser från UNHCR:s sida. Jag vill i sammanhanget understryka att den svenska regeringen, i medvetande om den svåra situationen för dessa flyktingar, på flera sätt agerat visavi både Turkiet och UNHCR för att få till stånd den överenskommelse som nu slutligen har nåtts. Det svenska bidrag om 4 milj. kr. som avsatts för ändamålet kommer att vara tillgängligt så snart överenskommelsens alla detaljer är klara.

Efter samråd med biståndsministern kan jag säga att regeringen, beroende på utvecklingen och de appeller och projektförslag som presenteras, är beredd att överväga ytterligare bidrag också till de kurdiska flyktingarna i Turkiet. I sammanhanget bör nämnas att Sverige också kanaliserat bidrag via svenska frivilliga organisationer och att vi, om ansökningar görs, är öppna för möjligheten att också framöver kanalisera ytterligare bidrag den vägen.

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka invandrarministern för svaret. Det är ett i många avseenden mycket positivt svar. De kurdiska flyktingarna från Irak utgör ett av Europas stora flyktingproblem. Turkiet har genom sitt utsatta läge nära det politiskt och militärt instabila Mellanöstern fått ta emot en med europeiska mått mätt närmast ofattbar mängd flyktingar. Först har man iranierna, vilka enligt vissa uppskattningar uppgår till kanske bortåt en halv miljon flyktingar inom landets gränser. Sedan bortåt 40 000 irakiska kurder. Nu senast har man fått 300 000 turkbulgarer på ett bräde.

Dessa flyktinggrupper är på många sätt en europeisk angelägenhet. De

kommer i vissa fall från Europa eller från länder gränsande till Europa och har ingen annan naturlig tillflyktsort undan förföljelser, krig och massakrer. Därför har det varit naturligt att kräva att Sverige tar sin del av ansvaret. Det är inte rimligt att Turkiet blir en Mellersta Österns flyktingavstjälpningsplats.

Turkiet klarar inte dessa stora mängder flyktingar, även om man från turkiskt håll ibland i retoriken hävdar att man gör det. Förutom bristen på bostäder som människor kan bo i, bristen på bränsle, bristen på energi och man saknar de irakiska kurderna frihet. De är fortfarande inlåsta. Efter mer än ett år i läger har barnen fortfarande ingen skolgång. Kurderns egna försök att organisera skolgång har stoppats av myndigheterna. Efter ett år är barn såväl som vuxna fortfarande tvingade till total sysslolöshet. De lider brist på allt utöver det nödvändigaste, nämligen maten. De har utsatts för förgiftningsförsök som har blivit relativt väl dokumenterade, för besök från irakiska delegationer som har försökt övertala dem att resa hem. Vissa av dem som har fallit för övertalningsförsöken, som för övrigt har upplevts som mycket hotfulla av flyktingarna själva, har sedan inte kunnat återfinnas. De lever i skräck och utan framtidshopp. Hur länge till skall de tvingas göra det?

Snart kommer vintern till framför allt lägret i Mus, det som ligger mest otillgängligt till. Inte heller nu kommer barnen som vi besökte för nästan ett år sedan att komma undan den förfärande, isande kylan. Inte heller nu får de bo i människovärdiga bostäder utan tvingas leva tätt ihoppackade i utkylda cementbaracker. Inte heller nu slipper de ifrån den permanenta förkylningen och skrällhostan eller de återkommande lunginflammationerna.

Det finns liten tröst i det faktum att Turkiet äntligen kommit en bit på väg genom uppgörelsen med UNHCR, men barnen i Mus kommer att offras ännu en vinter.

Därför noterar jag med tillfredsställelse att regeringen har varit beredd att bistå de kurdiska flyktinglägren både genom att ta emot ett symboliskt antal flyktingar via flyktingkvoten och genom att ge ett ekonomiskt bistånd via UNHCR.

Jag nämnde i min interpellation och även invandrarministern sade i svaret att det varken är eller bör vara en lösning på hela problemet att ta flyktingar via kvoten, men det hindrar oss inte att underlätta situationen. Att det inte skall vara den stora lösningen på problemet är ett faktum som inte hindrar oss från att särskilt ta oss an dem som har sämst möjligheter att klara sig i lägren. Många barn har dött i olika sjukdomar. Enligt uppgifter från lägren rör det sig om hundratals barn. Äldre och handikappade finns också, och de klarar inte att leva mycket längre under de förhållanden som bjuds. Därför vill jag fråga om invandrarministern vill verka för att en något större grupp än 28 personer ges möjlighet nästa gång att inom ramen för flyktingkvoten komma till Sverige. Dessa flyktingar vill i första hand inte till Sverige. De vill hem, under förutsättning att Saddam Husseins regim faller.

I andra hand vill de vara kvar på kurdiskt område i Turkiet eller Iran. Det är ju där de har sina släktingar, där de talar sitt språk och känner sig hemma. Det talar alltså för en regional lösning som huvudmodell.

Men Sverige kan inte stillatigande åse den misshandel som de irakiska kurderna utsätts för i Turkiet. Vi måste vara beredda att ta hand om dem som

allra mest behöver vårt stöd. Det behöver inte röra sig om några mängder, men säkert har vi plats för fler än ytterligare bara något trettiotal personer från dessa läger.

När det gäller den mer permanenta lösningen som Sverige verkar för genom UNHCR ser jag också med tillfredsställelse att regeringen är beredd att kanalisera ytterligare medel, om det skulle bli fråga om en fortsättning efter denna första insats. Det är också bra att invandrarministern är öppen för ytterligare insatser från frivilligorganisationernas sida.

Det är viktigt att både Turkiet och UNHCR får tydliga signaler om att Sverige är redo att ytterligare underlätta ett mottagande i Turkiet av de irakiska kurderna. Det har både Sverige och Turkiet intresse av och inte minst kurderna själva. Jag uppfattar invandrarministerns svar som en utfästelse att stå redo ekonomiskt om så blir fallet.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr Talman! Också jag tycker att det var mycket värdefullt att få den redogörelse som invandrarministern lämnade över Sveriges insatser för det kurdiska folket. Även jag känner som vi alla här stor oro och stort deltagande med det kurdiska folket, som ju faktiskt i århundranden varit mer eller mindre förföljt och som också utsatts för väldigt stora påfrestningar.

Socialförsäkringsutskottet, som ju är det utskott i riksdagen som handlägger flykting- och invandrarfrågor, gjorde ett besök i Turkiet så sent som månadsskiftet september-oktober. Vi besökte såväl tältlägret utanför Mus, Kiziltepe, som det andra lägret i östra Turkiet utanför Diyarbakir. Det är klart att det är ett besök som har satt djupa spår i våra sinnen, men som också har lärt oss väldigt mycket. Allting är alla gånger inte riktigt så enkelt som det är när vi talar om det här hemma.

Turkiet har ju, som Maria Leissner sade, haft mycket stora problem de senaste åren med mottagande av ca 320 000 turkbulgarer och andra flyktingar. Det är klart att detta har blivit en mycket ansträngd situation för landet. Vi måste ha detta klart för oss.

Jag vill nog se lösningen på den här frågan som en allas vår angelägenhet. Vi bör genom internationella kontakter och med stöd via internationella organ osv. hjälpa dessa människor på ort och ställe. Jag är inte alldeles säker på, det var inte Maria Leissner heller, att lösningen på deras problem är att komma till en tvårummare i Södertälje eller Karlstad. Den lösning som UNHCR:s representant på orten berättade om, nämligen att man i Turkiet skulle kunna upplåta plats och uppföra prefabricerade hus till en by för dem, vore nog en mycket rimligare och bättre lösning.

Min förhoppning är naturligtvis att det svenska bidraget tillsammans med andra bidrag skall kunna göra att det här projektet kommer något närmare sin lösning.

Det är klart att man är hemskt orolig när man tänker på den situation som inte minst barnen har att se fram emot inför ytterligare en vinter i tält.

Det är ett mycket svårt problem. Det är inget tvivel om det. Jag är glad över att UNHCR:s representant nu, efter att ha varit utfrusen under ett halvårs tid, nu ändå har fått besöka lägren. Jag vill i det här sammanhanget säga att det stod klart för oss att utestängandet av UNHCR tyvärr delvis berodde

på ett besök av svenska riksdagsledamöter. Det smärtar mig att säga det, men vid det besöket gjordes uttalanden som inte var diplomatiska och som också gjorde att socialförsäkringsutskottet med nöd och näppe och tack vare mycket skicklig diplomati från vår ambassadör därstädes över huvud taget kunde få besöka Turkiet och framför alla de olika lägren.

Många av oss riksdagsledamöter har ambitioner – vi vill gott – men det är inte alltid som våra besök och våra uttalanden ger särskilt heroiska resultat. I det här fallet var det faktiskt förödande för flyktingarna, som inte ens fick besök av UNHCR:s representant.

Nu tror jag emellertid att inte minst det officiella besök som utskottet gjorde och de kontakter vi då lyckades förbättra har gjort att åtminstone den här delen av problemen skall vara ur världen. Jag hoppas, och vi skall alla jobba för det, att UNHCR skall få göra ytterligare insatser, så att de här människorna så snart ske kan åtminstone skall kunna se en värdig tillvaro framför sig.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Det här har blivit en diskussion inom den s.k. kvoten, där vi kan erbjuda ett litet antal människor från världens olika flyktingläger att komma till Sverige om de så önskar. I den senaste diskussionen vi hade om denna kvot konstaterade vi att den borde vara större men att en generell höjning av kvoten i dag inte är realistisk, med tanke på den nuvarande tillströmningen av asylsökande.

Det är bara att konstatera att den debatt vi hade för en stund sedan, där någon faktiskt gjorde ett allvarligt menat försök att skissera en flyktingpolitik som skulle kunna ge avsevärt större möjligheter att ta emot s.k. kvotflyktingar, har Maria Leissner avfärdat som oacceptabel. Å andra sidan vill jag också konstatera att det ändå bara skulle bli en lösning för ett mycket litet antal, även om vi tog 40 i stället för 30 eller så. Det stora bekymret, som vi har gemensamt här i dag och alla är överens om, är ändå förhållandena för de tusentals och åter tusentals människorna inför den vinter som är på väg.

Jag vill bara tala om vad UNHCR säger i de senaste rapporter som jag har fått omkring de här förhållandena. Man konstaterar att det största problemet gäller överbefolkningen i lägren i Mardin och Diyarbakir. Därmed har det också uppstått problem avseende den sanitära situationen. I Mardin föreligger också problem med vattenförsörjningen. När det gäller lägret i Mus menar man att situationen är betydligt bättre, även om vissa förbättringar också där beträffande sanitära arrangemang och vissa reparationer är nödvändiga.

Den lösning man har valt är att bygga ett nytt läger av prefabricerade hus i Karabijik, som ligger 40 km sydöst om en stad som heter Yozgat. Dit skall sedan hela befolkningen i Mardin, ca 13 000, och 2 000 från lägret i Diyarbakir flyttas. Detta blir inte möjligt att genomföra före vintern, men invånarna i Mardin kommer ändå att få nya tält, lämpade för vinterbruk.

I Diyarbakir och i Mus kommer också begränsade projekt att genomföras för att förbättra de sanitära förhållandena, liksom vissa reparationer.

När det gäller mat, hälsovård m.m. anser UNHCR att förhållandena i dag är acceptabla.

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Som jag har sagt tidigare, är det mycket glädjande att UNHCR äntligen har kommit "on speaking terms" med Turkiet. Det här är ju ett problem som har varit aktuellt under mycket lång tid. Turkiet har sina särskilda skäl för att man inte klarat av att erkänna de kurdiska flyktingarnas behov av att få bistånd via UNHCR.

Det är en mycket komplicerad situation, som inte minst kompliceras av Turkiets läge – Turkiet måste ha goda relationer med sina grannländer, som inte alla tillhör Guds bästa barn; jag tänker framför allt på Irak och Iran. Situationen kompliceras också av det faktum att Turkiet inte har skrivit under det tilläggsprotokoll till Genèvekonventionen som innebär att även människor utanför Europa betraktas som flyktingar. Därför betraktar Turkiet juridiskt sett inte de irakiska kurderna som flyktingar, och detta är kanske den mest väsentliga grunden till relationstrasslet mellan UNHCR och Turkiet.

Detta har alltså en lång historia, och turerna har varit många. När gruppen från riksdagen besökte Turkiet för nu snart ett år sedan, fick vi också en ingående förklaring till de svårigheter som hade funnits i kontakterna med den turkiska regeringen.

Att nu Gullan Lindblad ställer sig upp och säger att dessa relationsproblem beror på den svenska delegationens – dvs. bl.a. mitt – besök i Turkiet är inte bara osant. Det är också en fräckhet, som jag inte tidigare har upplevt från denna talarstol, det måste jag säga. Men vi kanske kan klara ut den dispyten privat, Gullan Lindblad och jag.

Det är ledsamt att höra invandrarministerns resonemang när det gäller huruvida vi kan öka flyktingkvoten till Sverige eller inte. Jag tycker det vore trevligt att ta fasta på den del av Bo Göransson's utspel i Dagens Nyheter som handlar om att kunna ta emot flera kvotflyktingar. Det är intressant att notera att vi här har en ganska bred politisk enighet om att det vore värdefullt att kunna ta emot flera av de flyktingar som i dag sitter i läger i tredje världen, hos de allra fattigaste mottagarländerna.

Men jag undrar om det verkligen är så att Maj-Lis Lööv anser att man kan byta spontanflyktingar mot kvotflyktingar och att det är nödvändigt att göra detta byte för att kunna öka kvotflyktingarnas andel. Om det är så, är detta i så fall en alldeles ny ståndpunkt från regeringen.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Fräckhet eller inte – det var vad som sades oss när den officiella gruppen från Sverige, nämligen socialförsäkringsutskottet, besökte Turkiet, att det hade försvårat avsevärt för UNHCR att över huvud taget få kontakt, efter uttalanden som var minst av allt diplomatiska.

Jag har dock icke nämnt Maria Leissners namn i det sammanhanget.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖV:

Herr talman! Det är precis en sådan här debatt jag efterlyser, Maria Leissner, och det är just vad Bo Göransson också gjorde – nämligen att vi skall kunna diskutera var de mest angelägna behoven hos världens flyktingar finns i dag och hur svensk flyktingpolitik skall kunna möta dessa, både när det gäller våra insatser ute i världen och med de insatser vi gör genom att ta emot

ett visst antal människor här hemma. Det är faktiskt inte så att de idéer som han redovisar på något sätt utesluter spontanflyktningarna.

Prot. 1989/90:29
20 november 1989

Svar på interpellationer och fråga

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Först till Gullan Lindblads påhopp på mig.

Det besök som vi gjorde i Turkiet var ganska grundligt. Vi gjorde besök hos UNHCR, liksom i de tre flyktinglägren – jag noterar för övrigt att Gullan Lindblad hade möjlighet att bara besöka två, varvid hon dessutom blandar ihop dem hon besökte med ett som hon inte besökte, nämligen flyktinglägret i Mus, som vi hade möjlighet att ta en närmare titt på, men som socialförsäkringsutskottet inte kom till.

Efter denna rundvandring och ganska grundliga samtal med flyktingarna på plats fick vi tillfälle att resonera med många olika handläggare och politiskt ansvariga inom den turkiska administrationen, liksom regeringsföreträdare. De fakta som vi hade att berätta och redovisa om tillståndet i lägren hade dessa människor inte hört talas om! Jag tror att de seriösa överläggningar vi hade blev till ett ganska betydelsefullt möte. Vi redogjorde vid dessa överläggningar för situationen, och jag tror att detta möte tjänade litet grand som en väckarklocka för de människor som i praktiken var ansvariga för de bristfälliga förhållanden som rådde ute i lägren.

Jag blev därför minst sagt ledsen över ett sådant skamlöst påhopp på en seriöst arbetande delegation som faktiskt också, vill jag påstå, har gjort en hel del för att förbättra de kurdiska flyktingarnas situation totalt sett.

Men nog om detta. I fråga om Maj-Lis Lööws diskussion om spontanflyktingar och kvotflyktingar har jag svårt att förstå vad Maj-Lis Lööw egentligen anser. Skall vi öka kvotflyktingarnas antal samtidigt som vi fortsätter att ta emot spontanflyktingar på samma sätt som vi har gjort hittills? Eller går detta inte? Är det en omöjlig ekvation, eller är det inte en omöjlig ekvation?

I denna debatt har Maj-Lis Lööw gjort sig till företrädare för bägge dessa ståndpunkter. Det vore för klarhetens skull intressant att få veta om man inom arbetsmarknadsdepartementet anser att man kan byta spontanflyktingar mot kvotflyktingar, och att detta är nödvändigt om vi skall kunna öka flyktingkvoten.

Talmannen anmälde att Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellationerna 1989/90:26 och 35 samt fråga 1989/90:183 om prövningen av asylärenden, m.m.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat justitieministern om hon är beredd att föreslå åtgärder, så att enskilda inte kan bedriva människosmuggling. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Gullan Lindblad har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att öka kontrollen av de asylsökande, så att inte terrorister och kriminella element kommer in i landet. Hon har också frågat om regeringen kommer att föreslå ytterligare åtgärder mot den s.k. dokumentlösheten samt om regeringen är beredd att ta upp en ny diskussion angående begreppet "flyktingstatus" om antalet asylsökande fortsättningsvis ökar kraftigt.

Hans Göran Franck har frågat mig om det finns risk för att en dokumentlös asylsökande, som inte kunnat skaffa sig nödvändiga dokument, inte får sitt asylärende prövat samt om vilka närmare anvisningar och rättssäkerhetsåtgärder som fordras för att upprätthålla en human och generös asylpolitik.

Jag besvarar dessa interpellationer och frågan i ett sammanhang.

Det kan i dag inte vara någon obekant att den statliga delen av mottagandet av asylsökande och flyktingar är mycket hårt ansträngd. Den nuvarande organisationen för mottagandet är dimensionerad för ungefär 20 000 per år, dvs. omkring 1 600 personer per månad. Fram till den första oktober i år har närmare 16 000 asylsökande kommit hit och bara under september månad kom 3 370. I oktober kom ungefär lika många. Situationen är besvärande, och det är inte tillfredsställande att vi måste placera människor i tält.

I dag finns i förläggningarna ca 6 000 personer med uppehållstillstånd, personer som väntar på att få en kommunplats.

Bl.a. i syfte att få till stånd ett ökat mottagande i kommunerna beslöt regeringen den 2 november i år om ett åtgärdsprogram som presenterar olika idéer, vilkas syfte är att underlätta mottagandet i kommunerna. För detta ändamål har regeringen anslagit 71 milj. kr.

Invandrarverket har nyligen omorganiserats och givits förstärkta resurser. En ny utlänningslag trädde i kraft den 1 juli i år. Dessa åtgärder sammantagna har till syfte att radikalt korta handläggningstiderna i asylärenden. Alla torde vara överens om att långa handläggningstider är förödande för de sökandes framtida liv i Sverige. Långa handläggningstider är dyra för samhället och de sätter rättssäkerheten ur spel. Lång väntetid har stundom i sig blivit ett skäl att få stanna här.

Det nya systemet med en snabb handläggning som mål kan ha uppfattats som attraherande. Det förefaller som om omvärldens bild är att det nya systemet är ytterst generöst. I själva verket skiljer i asylrättsligt hänseende ingenting mellan den nya och den gamla utlänningslagen.

I programmet som regeringen fattade beslut om den 2 november ingår också en rad åtgärder som syftar till att minska det missbruk av asylrätten som förekommer.

Det blir allt vanligare att man söker sig till Sverige med åberopande av asylrätten fastän asylskälen är mycket svaga. Detta är ett internationellt problem och delvis en följd av att asylinvandringen är den enda dörr som står öppen också för människor som vill lämna sina hemländer av andra skäl än att de är förföljda.

Detta är en del av förklaringen till den s.k. dokumentlösheten. Denna tar sig uttryck i att den asylsökande inte företer något bevis beträffande sin identitet. Inte heller kan eller vill den asylsökande dokumentera sin resväg genom att uppvisa biljett eller andra resehandlingar. Dokumentlösheten omöjliggör många gånger tillämpningen av första asyllands-principen samt kon-

troll huruvida utresan från hemlandet skett legalt eller inte. Båda dessa omständigheter är av vikt vid bedömningen av skyddsbehovet.

Förekomsten av asylsökande utan identitets- och resehandlingar är i hög grad ett internationellt problem. Det har uppmärksamats av FN:s flyktingkommissarie, som vid flera tillfällen uttryckt stark oro över det tilltagande missbruket att förstöra identitets- och resehandlingar. Flyktingkommissarien har ställt sig bakom uppfattningen att ett avsiktligt förstörande av sådana handlingar kan försvaga en asylsökandes ställning. Även bruket av falska handlingar anses av flyktingkommissarien oförsvarligt, utom i de fall då det är nödvändigt för att undkomma förföljelse.

Att förstöra eller undanhålla pass och färdhandlingar är också enligt min mening att missbruka asylrätten. Det är vidare känt att en hel del av detta missbruk organiseras av profitörer, och jag delar Sten Anderssons oro över den verksamhet som bedrivs av dessa personer. Asylsökande uppmanas att kasta eller förstöra sina handlingar före ankomsten till Sverige, och de får också hjälp med förfalskningar och uppdiktade historier. Genom detta förfarande försvåras i väsentlig mån utredningarna i asylärendena. Handläggningstiderna förlängs, och i vissa fall försvåras eller omöjliggörs avvisning till ett första asylland.

Det är sannolikt också så att den som söker sig hit på detta sätt och undanhåller dokument gör det i syfte att hindra en utredning vars resultat skulle kunna visa att personerna inte är flyktingar i rättslig mening. Detta är ett missbruk av asylrätten som inte kan accepteras. FN:s flyktingkommissaries exekutivkommitté antog nyligen rekommendationer i syfte att genom internationella och nationella åtgärder komma till rätta med detta missbruk.

Riksdagen har också tagit avstånd från den verksamhet som bedrivs av s.k. människosmugglare. I utlänningslagstiftningen finns sedan några år en straffbestämmelse som innebär att den som i vinningssyfte planlägger eller organiserar verksamhet som är inriktad på att främja att utlännningar reser till Sverige utan pass eller de tillstånd som krävs för inresa hit kan dömas till böter eller fängelse. Straffmaximum höjdes nyligen från ett till två års fängelse.

Straffbestämmelserna har tillämpats i flera fall. Det har dock visat sig vara svårt att bevisa att gärningsmannen handlat i vinningssyfte. Högsta domstolen har för närvarande att ta ställning till två frikännanden från Svea hovrätt. Utgången av högsta domstolens prövning har stor betydelse för regeringens fortsatta agerande. Regeringen undersöker dock redan nu möjligheterna att skärpa lagstiftningen mot människosmuggling.

I förslaget till den nya utlänningslagen finns förslag till åtgärder mot dokumentlösheten, bl.a. utredningsförvar av vuxna och möjligheter för polis och tull att undersöka handbagage och kläder. Dessa delar av lagen är nu vilande ett år efter riksdagsbehandlingen sedan folkpartiet, miljöpartiet och vänsterpartiet kommunisterna krävt detta.

I regeringens åtgärdsprogram från den 2 november uttalas att dokumentlöshet kommer att minska möjligheterna till asyl i Sverige. Även avvisning med omedelbar verkställighet kan komma i fråga.

På Hans Göran Francks fråga vill jag svara att det inte är dokumentlösheten i sig som enbart kommer att vara avgörande för frågan om avvisning.

Liksom tidigare kommer den sökandes skäl för att söka skydd i Sverige att prövas. I rättstillämpningen kommer dock den dokumentlöshet jag tidigare talat om, nämligen den som har till syfte att vilseleda, att medföra en minskad tilltro till de återopade asylskälen.

Hans Göran Franck har också frågat om vilka närmare anvisningar och rättssäkerhetsåtgärder som fordras för att "upprätthålla en human och generös asylprövning". Jag vill påpeka att det är asylpolitiken som skall vara generös. Den ändrade praxis avseende dokumentlösheten innebär inte någon förändrad syn på asylskälen som sådana. Sverige skall fortsätta att ha en generös och solidarisk flyktingpolitik.

För att komma åt missbruket av asylrätten beslöt regeringen i åtgärdsprogrammet den 2 november även att kraftigt förstärka passkontrollen. Även den s.k. gate-kontrollen skall utökas, liksom även kontrollen på vissa internationella flygplatser. Denna utökade kontroll bör dessutom minska riskerna för att terrorister och kriminella kommer till Sverige.

Gullan Lindblad har frågat om regeringen är beredd att ta upp en ny diskussion angående begreppet "flyktingstatus".

Att Sverige skall ha en generös flyktingpolitik råder det stor enighet om. Förutom åt flyktingar beviljas asyl åt krigsvägrare och den som, utan att vara flykting, inte vill återvända till sitt hemland på grund av de politiska förhållandena där och kan återropa tungt vägande omständigheter till stöd för detta. Härtill kommer att ett icke ringa antal asylsökande får stanna här av humanitära skäl. Jag anser inte att det för närvarande finns skäl att ifrågasätta dessa möjligheter att få stanna i Sverige. Jag utgår från att de åtgärder som regeringen nu vidtagit mot missbruket av asylrätten kommer att få effekt.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Statsrådet börjar sitt svar med att generellt debattera den svenska flyktingpolitiken. Låt mig så här inledningsvis få säga att jag tycker att den svenska flyktingpolitiken inte är generös mot dem som verkligen är flyktingar. Jag baserar detta på statsrådets svar. Man är, eller har i varje fall varit, generös mot dem som medvetet och kallt beräknande har vilsefört den svenska allmänheten.

Det står i det skrivna svaret att man har en apparat som är dimensionerad för 20 000 asylsökande per år. Man kan då bli förvånad när man läser tidningarna från de senaste dagarna, och man kan tänka sig vilket kaos det skulle uppstå om vi varje år skulle låta 20 000 människor söka asyl i Sverige och låta 16 000–17 000 människor få asyl. Det här klarar Sverige bara inte av.

Herr talman! Jag skulle vilja se det parti som inför riksdagen i sina budgetförslag tog upp kostnaderna för en beviljad asyl baserad på 16 000, 17 000 eller 18 000 människor per år. Ett sådant parti finns inte.

Så en liten parentes om det statsrådet säger om människor och tält. Jag är den förste att erkänna att det inte är någon bra miljö för tältande i Sverige i november månad. Men om jag kom som flykting från ett land och under några dagar fick acceptera att bo i ett tält i avvaktan på bättre inkvarteringsmöjlighet, vill jag påstå – och jag tror inte jag är ensam om det – att jag inte

skulle protestera mot detta utan acceptera det för att få lov att komma till ett land som gav mig en fristad.

Statsrådet talar också här om att man fortfarande uppfattar Sveriges flyktingpolitik som generös. Låt mig då säga att det här har rätt ett missförstånd. De turkbulgarer som kommer hit i dag, vilket statsrådet mycket väl vet om, kommer hit därför att Östtyskland medvetet struntar i svenska visumregler. Östtyskarna släpper igenom alla turkbulgarer.

Man står i riksdagens talarstol och skryter om att vi är generösa fastän man vet att de som vi är generösa mot inte skulle ha kommit hit, om Östtyskland följt de bestämmelser som är utfärdade av den svenska regeringen. Den som vet det blir kanske litet mindre imponerad.

Jag har ett förslag till statsrådet. Tillämpa samma metodik som användes under augusti 1985! Östtyskarna begriper bara ett språk, och det är pengar. Håll kvar färjorna i Trelleborg och utred ombord de fall som inte är klara! Det kostar tio timmars försening. 14 dagar senare behandlar östtyska myndigheter svenska visa på det sätt de skall göra.

Jag går tillbaka till det som är bakgrunden till min interpellation, nämligen detta med människosmuggling. Det finns en person i Sverige som öppet skryter med att han har smugglat in, enligt vad han själv säger, 20 000 personer till Sverige. Det är, herr talman, min och säkert mångas bestämda uppfattning att svensk flyktingpolitik skall bestämmas av Sveriges riksdag och inte av några "överstatliga" enskilda personer.

Den här mannen, som heter Heidari, vilket är välkänt, säger: Jag tar inte människor hit till Sverige för att de skall arbeta i Sverige och anpassa sig efter svenska förhållanden, utan jag tar hit dem för att vi skall straffa Sverige för sin export till Iran. Jag tror inte, herr talman, att jag överdriver om jag påstår att denna enskilda person är den dyraste människa som någonsin har belastat de svenska skattebetalarna.

Nu noterar jag med tillfredsställelse att statsrådet skriver i sitt svar att regeringen kommer att vidta åtgärder mot den här typen av verksamhet. Det kan inte vara meningen att enskilda skall bestämma över svensk flyktingpolitik. Jag hoppas också att resultatet av det man i dag förbereder i departementet kommer att bli effektivt. Vi skall förvisso vara generösa framöver, men vi skall inte låta människor driva med oss.

Till sist till detta med dokumentlöshet. Det är helt klart att det i dag bedrivs en verksamhet från Västtyskland. Man låter människor komma till Västtyskland där de söker asyl. De får inte asyl där, men de får lov att vara kvar i Västtyskland. Sedan kommer människor till Sverige som har kastat bort alla dokument, och ingen kan kontrollera varifrån de har kommit.

Jag hoppas att det som jag krävt under lång tid, nämligen gate-kontroller, kommer att bli ett effektivt medel också i Sverige.

Herr talman! Vi skall gärna ha en generös flyktingpolitik, fru statsråd, men för dem som bäst behöver det.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka invandrarministern för ett långt och innehållsrikt svar.

Bakgrunden till min interpellation av den 23 oktober var en artikel i

Svenska Dagbladet samma dag, där P.O. Hallqvist, som är chef för FN:s flyktingorgan UNRWA i Syrien, skrev en artikel under rubriken "Stoppa terroristerna vid gränsen!". Han menar att Sverige inte får bli ett säkert paradis för en del av världens värsta skurkar, terrorister och mördare. Han anser att Sverige inte har någon riktig koll på vilka som beviljas asyl. Eftersom skribenten i fråga måste uppfattas som i hög grad sakkunnig, även om han kanske tar till litet hårda ord, anser jag det vara viktigt att vi tar hans maning på allvar. Vi måste få en ökad kontroll på vilka vi släpper inom detta lands gränser. Om Sverige tar emot flyktingar på falska premisser och t.o.m. senare ger dem svenskt medborgarskap, kommer det svenska medborgarskaps status att ifrågasättas ute i världen. En sådan diskussion lär redan ha seglat upp ute i Europa.

Man har också kunnat konstatera att de asylsökandes antal ökat med ca 50 % sedan den nya lagen trädde i kraft den 1 juli i år. Fr.o.m. augusti har vi tagit emot 12 000 asylsökande, och det kommer 600–700 varje vecka. Det finns därför alla skäl att på allvar diskutera flykting- och invandrarfrågorna ganska ingående och utan skygglappar. På den punkten delar jag helt den åsikt som i gårdagens Dagens Nyheter framfördes av statssekreterare Göransson.

Som vice ordförande i socialförsäkringsutskottet har jag tagit initiativ till att utskottet skall anordna en hearing om den samlade flykting- och invandrarpolitiken. Glädjande nog har utskottet enigt beslutat om en sådan. Vi måste helt enkelt diskutera situationen med alla berörda parter och förhoppningsvis komma fram till en del förslag, som invandrarministern efterlyste i Svenska Dagbladet den 25 oktober.

Jag har konstaterat att invandrarministern har tagit problemen med bl.a. dokumentlösheten på allvar. Den 2 november tog också regeringen det åtgärdsprogram som har redovisats i interpellationssvaret. Från moderat håll har vi i flera år ställt krav på åtgärder i den riktning som regeringen nu har föreslagit, och vi ställer givetvis upp på dessa. Vi avvaktar otåligt att förslagen förs i hamn, och vi kommer efter hand med en del andra förslag.

Låt mig slå fast: Moderata samlingspartiet står för en human och generös flyktingpolitik och anser det självklart att vårt land skall ta sin del av ansvaret i FN-konventionens anda. Jag vill också uttrycka den handlingslinje jag anser är riktig i dessa svåra frågor: Så långt det är möjligt bör de politiska partierna samarbeta i flykting- och invandrarpolitiken för att tillsammans kunna hjälpa de olyckliga människor som verkligen behöver en fristad här.

Jag beklagar därför att partierna i Sveriges riksdag inte mera enigt kunde ställa upp kring den utlänningslag som vi fattade beslut om under vårriksdagen. Turbulensen kring lagstiftningen och det faktum att några viktiga möjligheter till stävjande av dokumentlösheten lades på is – möjligheterna till kroppsvisitering och ökade möjligheter till förvar av vuxna i utredningsärenden – har uppenbarligen gett omvärlden signalen att Sverige tar emot näst intill alla som söker asyl, särskilt om man kastar alla dokument! Detta liksom målet om en snabb handläggning har, som invandrarministern säger, gjort att omvärldens bild är att Sverige har en ytterst generös flyktingpolitik – världens generösaste.

Några känner måhända stolthet över detta. Jag känner oro och anser att

det är djupt otillfredsställande om vår målsättning endast skulle vara att släppa in så många som möjligt över gränsen, när vi vet att flyktingmottagandet sedan inte fungerar. Jag tänker på de ca 6 000 människor med uppehållstillstånd som passivt tvingas vänta i förläggningar, eftersom kommunerna inte anser sig kunna ta emot dem. Jag känner också oro över att polisen och invandrarverkets personal i dag går mer eller mindre på knä av ansträngning.

I moderata samlingspartiet hälsar vi regeringens förslag om ökade åtgärder för att motverka dokumentlösheten som välkommet. Dokumentlöshet skall minska möjligheterna att få asyl i Sverige och skall i sig kunna vara skäl nog för avvisning med omedelbar verkställighet. Detta är i enlighet med vad FN:s flyktingkommissarie har sagt. Det är bra att regeringen kommer att vidta åtgärder för att öka passkontrollen. Det torde vara helt klart att ingen kommer ombord på ett flygplan från utlandet utan att kunna visa några papper, och här är det uppenbart att agenter i vinningssyfte agerar i bakgrunden. Åtgärder för att stävja detta är nödvändiga och måste vidtas omgående. Är det en händelse som ser ut som en tanke att de flesta asylsökande numera kommer via båtar och färjor, där kontrollen hittills har varit mera bristfällig?

Jag har ett par frågor att ställa till invandrarministern. Kommer passkontrollen och andra kontroller att utökas även för dem som kommer sjövägen?

Ett internationellt samarbete är oerhört viktigt när det gäller flyktingfrågor över huvud taget och inte minst i vad gäller dokumentlösheten. Kommer regeringen att vidta några åtgärder på den punkten?

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Antalet asylsökande till vårt land är förhållandevis stort. Det har dock varit större tidigare, exempelvis under andra världskriget, då vi på fem år tog emot ca 190 000 flyktingar. Under år 1969 och 1970 var också invandringen avsevärt större än nu.

Resurserna är betydligt bättre nu än tidigare, varför det trots allt bör finnas goda möjligheter att lösa de uppkomna problemen med konstruktiva åtgärder.

Sverige har haft en generös flyktingpolitik, och det vore mycket olyckligt om den skulle gå i en mera restriktiv riktning.

Sverige har förpliktelser, traditioner och förutsättningar som få andra länder. Hur skall vi kunna övertyga andra länder om vi också ändrar vår flyktingpolitik? Hur skall vi – för att referera UNHCR:s representant i Stockholm – kunna övertyga länder som Malawi med 720 000 flyktingar, Sudan med 745 000 eller Etiopien med 685 000 att fortsätta att vara generösa, om rika länder med betydande internationellt anseende börjar tolka flyktinglagarna alltför restriktivt? UNHCR har nyligen uttalat sig om bl.a. dokumentlöshet. Det är konstruktiva rekommendationer, som man bör följa i dess helhet.

I arbetsmarknadsdepartementets pressmeddelande heter det: "Dokumentlöshet kommer att minska möjligheterna till asyl. Avvisning med omedelbar verkställighet kan även komma i fråga." Detta är en information som kan ge upphov till missförstånd. Maj-Lis Lööv har delvis rättat till detta i

sitt svar. Frågan kvarstår dock: Vilken ändring av praxis har egentligen skett genom regeringsbeslutet och vad gällde tidigare?

UNHCR säger att användande av vilseledande dokument och avsiktligt förstörande av dokument kan försvaga en asylsökandes skäl. Det sägs också att det är erkänt att det finns omständigheter som kan förmå en flykting eller asylsökande att tillgripa vilseledande dokumentation när vederbörande lämnar ett land i vilket hans fysiska säkerhet eller frihet är i fara. Bara när inga sådana omständigheter föreligger är användandet av falsk dokumentation oberättigad.

I sitt svar säger Maj-Lis Lööv att asylpolitiken skall vara generös, men inte så som jag uppfattar henne, tillämpningen av asylreglerna och utlänningslagstiftningen. Maj-Lis Lööws svar står inte i överensstämmelse med gällande rätt på området.

Frågan om en generös tillämpning av asylbestämmelserna har flera gånger berörts i utlänningslagens förarbeten, och även doktrinen berör denna fråga.

I proposition 1979/80:96 sägs följande: "När den asylsökandes påståenden om förföljelse framstår som rimliga men de faktiska förhållandena inte kan klarläggas bör, liksom hittills, den asylsökandes uppgifter läggas till grund för bedömningen. Denna bör åtnjuta 'the benefit of the doubt'."

I proposition 1983/84:144 sägs följande: "Samtidigt vill jag kraftigt understryka, att vikten av en generös flyktingbedömning måste ägnas fortlöpande uppmärksamhet i den praktiska tillämpningen."

Maj-Lis Lööv bör nu göra en rättelse och ett klarläggande av sitt svar. Hon bör på ett entydigt sätt förklara att hon ansluter sig till vad gällande rätt föreskriver. Maj-Lis Lööv säger att den ändrade praxisen avseende dokumentlöshet inte innebär någon förändrad syn på asylsökande som sådana. Jag upprepar att detta inte är särskilt klart uttryckt, i varje fall inte för en asylsökande. De oklarheter som finns i svaret belyser väl att den asylsökande behöver ett förstärkt rättsskydd för att inte nya fel skall begås och oriktiga tolkningar skall göras i avvsningsärenden.

I sitt svar förbigår Maj-Lis Lööv helt den andra delen av frågan, nämligen vilka anvisningar och rättssäkerhetsåtgärder som fordras för att upprätthålla en generös asylprövning. Jag har i min fråga hänvisat till bl. a. att det finns behov av att ordna jourverksamhet med rättshjälp vid gränserna. Detta behov torde inte ha minskat utan snarare ha blivit större under senare tid. Maj-Lis Lööv bör ge besked i denna debatt även i frågan om rättshjälpsjourer.

GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Jag ger mig in i denna interpellationsdebatt främst för att försöka få fram konkretiseringar rörande några av de frågor som statsrådet, från mina utgångspunkter, har svarat alldeles utmärkt på. Låt mig först rent allmänt markera, så det inte skall råda något tvivel om det, att min inställning är att vi skall bedriva en mycket generös, human och solidarisk flyktingpolitik.

Det är rimligt att i dag ställa frågor som rör hur vi på ett mänskligt och humant sätt behandlar de flyktingar som redan har kommit hit, när vi diskuterar hur vi ser på flyktingmottagandet och den väg av flyktingar som väller in över landets gränser. Jag menar att en rad av de åtgärder som nu har disku-

terats, som delvis har panikkarakter, bör leda till slutsatsen att man åtminstone tillfälligt bör minska flyktningmottagandet, för att på ett riktigt sätt hjälpa dem som kommer. Jag uppfattar också regeringens PM av den 2 november 1989 som ett resonemang i den riktningen. Jag uppfattar även statssekreterarens artikel från i förrgår i den riktningen. Man frågar sig då: När och på vilket sätt skall dessa åtgärder vidtas?

Det är viktigt med signaler. Jag kan inte underlåta att säga att jag vill dra en skammens tystnad över den signal som lämnades här i talarstolen i onsdags från regeringen. Men den signal som Maj-Lis Lööv vill att vi skall ge i dag om hur vi från Sveriges riksdag ser på flyktningmottagandet har ett antal mottagare – i andra länder, i flyktinglägren, bland dem som skulle kunna tänkas fly till Sverige. Det framgår av statsrådets svar att hon menar att de beslut som vi hittills har fattat uppfattas som en mycket generös flyktningpolitik. Det kan från flera utgångspunkter vara utmärkt att man uppfattar det så. Men det är också alldeles uppenbart att denna mycket generösa signal har lett till många av de problem som statsrådet här så riktigt har beskrivit i interpellationssvaret. Min fråga är: När och på vilket sätt avser statsrådet att de åtgärder skall vidtagas som redovisas i PM-en från den 2 november, bl.a. de som gäller krav på dokument?

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Sedan några månader tillbaka skälver Sverige när vi debatterar flyktningpolitiken. Denna rädsla för vad som håller på att hända har bl.a. fått regeringen att skriva ihop ett pressmeddelande om diverse åtgärder för att få rätsida på situationen. Den har föranlett en mycket upphetsad debatt både hos allmänheten och i massmedia. Endast några månader sedan vi antog en ny lag är flyktningpolitiken, av den politiska majoritet som antog denna lag, satt i gungning.

När man diskuterar den uppkomna situationen är det viktigt att utgå från fakta, inte minst fakta om vilka som har kommit till Sverige och sökt asyl hittills i år och varifrån de kommer. Vi kan konstatera att vi under det första halvåret hade ett lägre antal asylsökande varje månad än under 1988. När det blev sommar kom turkbulgarerna. Det var helt oförutsett. Så småningom sökte bortåt 700 turkbulgarer asyl varje månad. Det är, som jag ser det, detta som är grunden till att Sverige skälver av rädsla för att inte klara den situationen. Det är grunden för den upphetsade och skräckblandade debatt som har gett eko långt in i regeringen. Utan turkbulgarerna skulle vi nämligen ha haft relativt normala siffror när det gäller antalet asylsökande varje månad.

Vi vet varför turkbulgarerna kommer hit. Vi vet att de kommer hit därför att de till stora delar blev utkastade av sin egen regering och att detta skedde vid ett visst datum. Därutöver är det fem andra länder som hittills i år har producerat flest flyktingar till Sverige. Det är Iran, Irak, Etiopien, Libanon och Jugoslavien. Flyktingar från Libanon och Jugoslavien har inte tidigare varit bland de absolut största grupperna. Vi kan konstatera att det har varit ökade oroligheter i Libanon. Vi vet också, efter att ha läst tidningarna, att det har varit mycket oroligheter i Kosovoprovinsen. Det har följaktligen lett till en ström av asylsökande som är Kosovo-albaner. Däremot har det

Svar på interpellationer och frågor

kommit färre polacker och ungrare. Vi vet varför. Också detta har politiska orsaker. Man har nu inlett ett arbete i demokratisk riktning i Polen och Ungern.

När man talar generellt om att människor inte har tillräckliga skäl är det ett sätt att skapa förvirring i debatten. Vi misstänkliggör alla dessa olika grupper, inkl. de smågrupper som jag inte har nämnt. Genom vårt sätt att debattera skapar vi en känsla hos allmänheten av att samtliga dessa flyktingar är snyltare. Man kan då fråga sig hur det kommer sig att dessa, i mångas mening, snyltare som saknar tillräckliga skäl, plötsligt i samma månad som Bulgarien kastar ut stora delar av sin turkiska minoritet, får för sig att de skall störta till Sverige i stora mängder för att äta våra socialbidrag. Hur kommer det sig att en grupp jugoslaver, samtidigt som det är oroligheter i Kosovoprovinserna, får för sig att de skall komma till Sverige och påstå att de är asylsökande, fastän de egentligen inte är det? Det är inte logik i detta resonemang.

Däremot avvisar jag inte tanken att det finns asylsökande som saknar skäl. Det finns asylsökande som inte har tillräckliga skäl. Men den gruppen måste vi kunna diskutera mera specifikt utan att förvandla dem till ett tillhygge mot den absoluta och stora majoritet som kommer hit i direkt samband med en politisk händelse, som en direkt följd av att det pågår ett förtryck av mänskliga rättigheter i deras hemländer. Det vore värdefullt om de olika partierna i denna debatt erkände och talade om att de allra flesta som kommer hit har legitima skäl och att dessa s.k. snyltare inte är någon majoritet.

Dokumentlösheten är ett problem. I själva verket kanske den inte är ett så stort problem som denna debatt har gett sken av. Enligt de uppgifter jag har fått är det nu bortåt 10 % av de asylsökande som i slutändan har en oklar identitet. Detta är givetvis ett problem, men det är inte ett lika stort problem som man tidigare har sagt i debatten. Jag menar att Sverige till stor del skapar denna dokumentlöshet genom att vi medverkar till en politik för att flyktingar icke skall kunna resa mellan olika länder utan att ha pass och giltiga dokument. Och vi vet att iranier och etiopier inte kan få utrikespass, vi vet att visum inte utfärdas till flyktingar, och vi vet att vi med dessa åtgärder tvingar allt fler att vända sig till flyktingsmugglare. Därför får vi också ett problem med falska handlingar och dokumentlöshet. I detta sammanhang behöver vi en konstruktiv politik. Tyvärr är den nuvarande politiken alldeles för destruktiv.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag välkomnar Maria Leissners konstaterande att vi behöver en konstruktiv politik och en konstruktiv debatt. Jag kan också hålla med om att vi vet att det kommer grupper som saknar skäl att få göra det, men att som Maria Leissner sade, den stora gruppen flyktingar ändå har skäl att få göra det. Vi menar att dessa skäl skall redovisas. Men det går ju inte att pröva skälen på ett seriöst och rättvist sätt om flyktingarna gör sig av med sina dokument. Vi vet nämligen att det har funnits dokument under resans gång, och många flyktingar talar om att de har förstört dessa dokument.

Det är verkligen att vända på siffrorna om man säger att 10 % av flyktingarna inte kan styrka sin identitet i slutskedet, men det är i så fall efter ett

mycket långt utredande, vilket ju tar tid och knappast gör det bättre för dem som kommer till Sverige och redovisar sina skäl öppet. Det långa utredningsförfarandet drabbas alla av. Faktum är att 58 % av de flyktingar som kom till Sverige under tredje kvartalet inte hade några dokument. I vissa grupper var denna siffra 100 %. Detta kan ju inte leda till någon annan slutsats än att denna dokumentlöshet är satt i system. Jag har sagt, vilket också är mitt svar till Hans Göran Franck, att det visst kan finnas skäl för människor att komma utan dokument, vilket även UNHCR och andra har påpekat. Och då skall vi komma ihåg att det handlar om människor som inte har några dokument alls – inte sådana människor som saknar pass eller har falskt pass, eller sådana som saknar visum eller falskt visum. Det gäller sådana människor som har gjort sig av med alla de handlingar som vi vet att de har haft med sig för att komma igenom en utresekontroll på en flygplats i hemlandet eller för att komma med på ett flygplan. Då måste vi i rimlighetens namn ändå få föra ut signaler om att människor, om de har goda skäl för att få stanna i Sverige, har allt intresse i världen av att spara sina dokument och visa dem.

Maria Leissner och Göran Åstrand har sagt att Sverige är i gungning, att det är panikkaraktär på åtgärderna, m. m. Jag vill påminna om att när förslaget om ny utlänningslag och förslaget om invandrarverkets organisation antogs – det trädde i kraft den 1 juli – fick regeringen uttryckligen i uppdrag av riksdagen att noga följa utvecklingen. Regeringen följde den och såg att asylsökandeströmmen omedelbart efter den 1 juli, när den nya lagen och den nya organisationen trädde i kraft, ökade. Det var i och för sig inte så alarmerande av den enkla anledningen att vi vet att det blev en större tillströmning under juli, augusti och september. Men denna ström blev mycket större än den har varit tidigare, och den fortsatte också under oktober. Och då tycker jag att det är precis i enlighet med det uppdrag som regeringen fick av riksdagen att följa utvecklingen. Men det är inte så stor mening med att enbart följa utvecklingen, utan vad man naturligtvis skall göra är att också vidta någon form av åtgärder.

Det restes från många håll krav på att flyktingarnas skäl för att få stanna i Sverige skulle så att säga snävas in, man skulle alltså bromsa tillströmningen genom en snävare tillämpning. Jag tyckte inte att det var den väg som vi skulle eller kunde gå, efter att ha haft en intensiv debatt och efter att så nyligen ha fattat beslut om en lagstiftning som vi diskuterade men ändå i stora drag blev överens om. Vi var åtminstone överens om vilka skäl som skulle godtas för att utfärda asyl. Jag tyckte i stället att det var rimligare att angripa det som vi har kallat missbruk av asylrätten, vilket vi dessutom uppmanas att göra av FN:s flyktingkommissariat och av alla som följer denna utveckling, även internationellt. Jag ansåg att det var viktigt att få ut signaler om att de som har goda skäl att få stanna i Sverige bör behålla sina dokument och redovisa sina skäl på ett så bra sätt som möjligt när de kommer till Sveriges gräns och söker asyl.

Jag vill sedan till Hans Göran Franck säga att det sätt på vilket vi nu tillämpar detta är att ge anvisningar i ett antal fall som vi i regeringen har till prövning, där vi ser att skälen i sig har varit svaga. Och detta kombinerat med

dokumentlöshet gör att dokumentlösheten kommer att väga tyngre i den negativa vågskålen.

Jag skall gärna återkomma senare i debatten och närmare beskriva ett sådant praktiskt fall.

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att dokumentlösheten i en hel del fall är ett allvarligt problem. Jag för min del har inga som helst erinringar mot det sätt på vilket flyktingkommissarien har beskrivit detta problem i dess helhet. Det är, som jag ser det, gjort på ett mer nyanserat sätt än vad som skedde i det pressmeddelande som regeringen lämnade.

Den fråga som jag måste ställa är om dokumentlösheten bedöms som extremt utbredd. Om så är fallet borde en undersökning göras om vad dokumentlösheten beror på. Någon sådan undersökning har varken arbetsmarknadsdepartementet eller invandrarverket gjort. Det skulle inte vara så svårt att göra en sådan undersökning. En sådan skulle säkerligen visa att det i en hel del fall ligger oegentliga skäl bakom. Men i många fall finns det säkerligen helt legitima och försvarliga skäl bakom. Men det är viktigt att man får klarhet i omfattningen av det ena och det andra. Då kan man ju vidta de riktiga åtgärderna.

Det är möjligt att en viktig anledning till dokumentlösheten är att det finns en stor oro bland dessa människor för att de inte skall få sin sak prövad. En annan anledning kan vara bristande information. Men det finns åtskilliga andra anledningar.

Den fråga som jag anser är viktigast är den som Maj-Lis Löow helt förbigick, nämligen hennes felaktiga svar när det gällde frågan om en generös tillämpning av asylreglerna och utlänningslagstiftningen. Det besked hon ger på s. 5 i det utdelade svaret ger nämligen intryck av att det endast är själva politiken som skall vara generös men däremot inte tillämpningen av asylreglerna. Om Maj-Lis Löow vill vidhålla den uppfattningen, då står den ståndpunkten klart i strid med vad som är gällande rätt i Sverige, som den har kommit till uttryck i propositioner, riksdagsbeslut och den doktrin som finns på detta område.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! När man lyssnar på debatten kommer man att tänka på H C Andersen, Elsa Beskow – och Hans Göran Franck!

Ingen lämnar i dag Iran, Irak, Turkiet eller Chile utan att vid flygplatsen visa upp ett pass eller klara utresedokument. Det har alltså funnits papper. Man kan inte komma till Sverige via Trelleborg eller Arlanda utan att någon gång under resan ha visat upp papper. Maria Leissners påstående om 10 % stämmer inte alls med verkligheten. Man har haft papper, men man föredrar av skilda skäl att inte visa desamma.

Vi har haft olika debatter om naivitet. I våras ville folkpartiet, miljöpartiet och vpk att de som bara uttalade ordet asyl skulle slippa någon form av tullkontroll. Deras handbagage och väskor skulle inte undersökas. Alla andra skulle kunna bli undersökta, men de som sade ordet asyl skulle slippa kontrollen. Jag hoppas att Maria Leissner trots allt i förlängningen förstår vad

det här skulle innebära med tanke på vad som i dag händer runt om i vår omvärld avseende brottslighet och kriminalitet.

Sedan, herr talman, försökte statsrådet här att "prata över" oss andra när hon svarar på frågor. Besvåras statsrådet inte av att Östtyskland totalt och medvetet i dag struntar i de visumbestämmelser som hennes egen regering har utfärdat vad gäller turkbulgarer? Så gör faktiskt Östtyskland. Statsrådet förespråkar här vissa förändringar i lagen, för att man skall kunna förhindra människosmuggling. Kan statsrådet i dag här i riksdagen ge något exempel på hur lagstiftningen på detta område skall kunna skärpas? Det vore sannernligen klargörande!

Till sist, herr talman: Jag är glad och tacksam över att den här debatten ännu inte har "trillat över" till en debatt om rasism och främlingsfientlighet.

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Maj-Lis Löow säger att strömmen av asylsökande steg i och med att lagen trädde i kraft. Om Maj-Lis Löow påstår detta så kan det inte ha sin grund i en analys av sommarens siffror för asylströmmen till Sverige. Det går inte att vinna något stöd för det, om man nu inte menar att det just var turkbulgarer som fick signalerna från Sverige och att detta gjorde att 300 000 av dem välldes ut till Turkiet och att det spillde över litet till Sverige. Skulle denna rörelse alltså vara föranledd av att vi i Sverige har antagit en ny lag som trädde i kraft den 1 juli? I och för sig har Sverige ofta ganska stor betydelse i världspolitiken, men inte riktigt så stor. Den ökning man har kunnat konstatera under sommaren gäller nämligen turkbulgarer.

Några andra av de övriga grupper som jag har talat om tidigare har ökat i antal litet mer än föregående år. Vi har litet fler libaneser, litet fler iranier, litet fler Kosovojugoslaver, men inte särskilt mycket. Den stora majoriteten, där vi kan räkna i hundratal – 600–700 – är turkbulgarer, och deras antal avviker från förra sommarens siffror. Det är på detta man bygger höstens upphetsade debatt. Det är på detta man bygger talet om att komma med kraftåtgärder för att återigen hindra dokumentlösheten, få ner antalet och att ge de rätta signalerna utåt. Med förlov sagt tycker jag inte åtgärderna är grundade på en tillräckligt klarsynt och logisk analys av problemen.

De 10 % som har en oklar identitet är förvisso ett problem. Denna siffra fick jag i förra veckan när jag var i Carlsund och talade med invandrarverkets handläggare. Det kan vara en siffra som är tagen så där på en höft, men det var i alla fall invandrarverkets uppfattning om läget nu. Det vidarebefordrar jag gärna i debatten, för jag tycker ändå att det är ägnat att ge debatten litet bättre proportioner.

Problemet med dokumentlösheten är naturligtvis allvarligt. Jag ställer en fråga – jag vet inte hur många gånger jag ställt denna fråga men inte fått svar, så jag försöker i dag igen – till invandrarministern: Hur anser invandrarministern att en asylsökande på lagligt sätt utan att använda sig av falska dokument eller förfalskade papper kan ta sig till Sveriges gräns? Om det finns ett lagligt sätt skall jag gärna medverka till att sprida kunskap om det så att man slipper att ta sig hit med hjälp av en flyktingsmugglare eller förfalskade papper och slipper att ha flyktingsmugglare som enda alternativa möjlighet att komma fram till Sveriges gräns. Problemet är väl att regeringens politik de

senaste åren snarare har gått ut på att det inte skall finnas något alternativ till att vända sig till en flyktingsmugglare. Så länge man inte tar itu med detta problem kommer man att ha olösta problem.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag sitter här i min bänk och undrar vem det är som är upphetsad. Jag tycker precis som invandrarministern att vi bör kunna ha en konstruktiv och långsiktig debatt om dessa frågor. Om den lag som vi har stiftat inte fungerar bra skall den givetvis kunna ifrågasättas. Men nu är det faktiskt inte detta vi debatterar, utan hur vi skall tillämpa lagen på ett sådant sätt att vi hindrar att människor kommer hit på falska premisser, dvs. utan dokument. Enligt de siffror som jag har fått mig till del rör sig dokumentlösheten om 50–80 % av fallen, ja ända upp till 100 %, som vi fick höra av invandrarministern.

Liksom invandrarministern anser jag att de signaler som vi sänder ut från Sverige den närmaste tiden kommer att ha stor betydelse. Förhoppningsvis kommer det att innebära att människor ändå tar med sig någon form av papper som visar vilka de är, att de alltså kan visa sin identitet. Invandrarministern är för sin del inte beredd att ompröva flyktingstatusbegreppet, som hon säger i sitt svar. Skall vi tala om ett mera långsiktigt perspektiv ifrågasätter jag nog om vi inte måste göra det. Andelen asylsökande med s.k. flyktingliknande skäl har varit i klar majoritet under många år, upp till 75 % under senare tid.

Vi moderater har länge förordat en ökning av antalet kvotflyktingar, dvs. de flyktingar från olika läger runt om i världen som Maria Leissner tidigare talade om, bl.a. flyktingar från Turkiet. Om den massinvandring som för närvarande pågår kommer att fortsätta torde det bli helt omöjligt för oss att öka antalet kvotflyktingar väsentligt över de 1 250–1 400 som vi har haft något år. Det innebär, som sagt, att de flyktingar som i allas ögon torde vara i störst behov av en fristad här, de som sitter i de stora flyktinglägren runt om i världen, inte har något hopp om att få komma till vårt land. Därför anser jag att vi måste allvarligt börja tänka över frågan. Vi har en resursanpassad invandring. Det är klargjort senast i invandrapolitiska kommittén och i 1984 års lag. Någon ändring på den punkten har inte skett.

Jag måste faktiskt ställa en fråga: Var går smärtgränsen? Är inte Maria Leissner och andra som över huvud taget inte vill diskutera dessa frågor oroliga över att vi tar in människor som vi över huvud taget inte kan ge jobb, inte kan ta hand om, inte kan ge bostad osv. Jag tycker att den frågan är minst lika viktig som andra i flykting- och invandrapolitiken.

GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Statsrådet började med att bunta ihop Maria Leissner och mig. Visserligen har Maria Leissner och jag trevligt bänkgrannar som vi är. Men i denna fråga har Maria Leissner och jag totalt olika uppfattning om och totalt olika beskrivning av verkligheten. Vad jag försökte säga, statsrådet, i mitt korta inlägg var att det finns problem av det slag som Gullan Lindblad nyss var inne på. Det gäller alltså att hjälpa dem som har kommit till Sverige. Det är humant och mänskligt att se till att den hjälpen kan kvalificeras och

att den blir mera seriös. Detta är argument för att kanske ställa upp när det gäller några av de frågeställningar som statsrådet själv har antytt.

Jag ställde en fråga och jag skulle vara tacksam om jag kunde få ett svar: När och på vilket sätt avser statsrådet att se till att nämnda åtgärder vidtas? Jag antydde i mitt inlägg, liksom Gullan Lindblad har gjort, att vi säkert på ett seriöst sätt kan diskutera det här programmet och se till att detta blir genomfört. Men frågan är alltså: När och på vilket sätt avser statsrådet att genomföra programmet?

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag vill redan från början till samtliga debattörer komma med brasklappen att jag faktiskt inte hinner svara på alla frågor – det finns tidsgränser också.

Jag börjar med att bemöta Hans Göran Franck, eftersom jag inte hann med att göra det tidigare. Jag håller med Hans Göran Franck. I sitt första inlägg sade han ju: Visst finns det möjligheter att finna en lösning i den uppkomna situationen. Det är ju ändå fråga om att ha en framförhållning och om att snabbt kunna vidta de åtgärder som kan tyckas vara erforderliga. Men detta behöver inte innebära att det är panik etc. som man här har antytt.

Sten Andersson i Malmö inledde den här debatten med att säga att vi inte klarar att ta emot 20 000 flyktingar om året. Men då vill jag säga att vi faktiskt avsatte resurser för det ändamålet i våras. Det handlar då om invandrarverket, regionaliseringen, flyktingmottagandet och kommunmottagandet. I dagens situation, inte minst med tanke på den arbetskraftsbrist som råder, tror jag att vi mycket väl skulle kunna klara av att ta emot 20 000 om året om det blir en någorlunda jämn ström och om vi får tid på oss att komma i gång med organisationen beträffande den lagstiftning som gäller fr.o.m. den 1 juli i år. Självfallet, Maria Leissner, beror inte detta just på den här lagstiftningen. Men dessa saker sammanföll.

FN:s flyktingkommissariats representant här i Sverige har ju ändå flera gånger hänvisat till vad man på FN:s flyktingkommissariat har förstått, nämligen att de reformer som vi genomfört, ute i världen har uppfattats som mycket generösa och som något som skulle kunna leda till en ökad inströmning till Sverige.

Sedan skulle jag bara till Hans Göran Franck vilja säga att vår tillämpning i detta sammanhang i hög grad har att göra med beslut som kan vara vägledande. Det är alltså inte fråga om – detta vill jag återupprepa – någon omprövning av asylskälen. Om Hans Göran Franck läser vidare i texten på s. 5 i det utdelade svaret – Hans Göran Franck sade ju att jag sagt fel – kommer han att inse att det alltså inte är asylskälen som omprövas.

När det gäller dokumentlösheten fattade regeringen samma dag som det här paketet antogs ett konkret beslut rörande en kvinna som kom till Sverige utan vare sig identitets- eller resehandlingar. Kvinnans uppgifter om orsaken till att hon saknade dessa handlingar kunde inte ge anledning till någon annan slutsats än den att hon hade haft sådana handlingar men att hon hade avhänt sig dessa i syfte att undanhålla information om omständigheter som var av betydelse för bedömningen av om hon skulle få skydd i Sverige eller ej. Det här minskade självfallet tilltron till de uppgifter som kvinnan läm-

nade som stöd för sin ansökan om att få uppehållstillstånd. Vid en samlad bedömning av samtliga omständigheter i detta fall fann regeringen att skäl till asyl saknades. Det är ett sådant fall som vi menar bör kunna vara vägledande för behandlingen av sådana här ärenden.

Återigen vill jag understryka att det naturligtvis finns omständigheter som gör att man tvingas komma dokumentlös.

Att jag inte, Maria Leissner, har gett något svar, trots att samma fråga tydligen har ställts om och om igen, beror på att jag inte riktigt förstår frågan. Maria Leissner frågar hur man skall ta sig hit på ett legalt sätt. Det låter nästan som att man måste vara dokumentlös för att över huvud taget kunna ta sig till Sverige. Då vill jag säga att kruxet i den här debatten är ju att vi vet att man inte har varit dokumentlös under hela resans gång. En förutsättning för att komma ut ur sitt land, för att komma ombord på ett flygplan och för att nå Sveriges gräns har inte varit att man är dokumentlös. Men av någon anledning har man gjort sig av med sina dokument oavsett färdvägen. Det är skälet till att vi menar att det är rimligt att ställa större krav på att dokument skall finnas när man redovisar skälen för att få komma in i Sverige.

Sedan till Sten Andersson i Malmö. Östtyskland har ju under den aktuella tiden haft en minst sagt kaotisk situation, även inrikespolitiskt. Det kan väl hända att det finns förklaringar till att man inte har prioriterat just de bekymmer som Sten Andersson redovisar.

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Först vill jag säga att jag tycker att det är på sin plats att ge Maj-Lis Lööw en elege för hennes lugna och sakliga sätt att tala. Hon sade: Visst kan vi klara att 20 000 flyktingar kommer till Sverige. Men i det sammanhanget behövs det kraftansträngningar från många olika håll – från stat och kommun och inte minst från frivilligorganisationernas sida. Men det gäller också praktiskt taget alla organisationer. Man skall inte bara hänvisa till att sådant här är en skyldighet enbart för de humanitära organisationerna. Från det hållet görs mycket stora ansträngningar. Men jag tror att den diskussion som har förts under den allra senaste tiden kommer att innebära en extraskjuts för arbetet med att klara av flyktingmottagandet.

Men sedan är det viktigt att man ser till att man verkligen har ordentligt med fakta innan olika initiativ tas. Jag tycker att en ordentlig undersökning av detta med dokumentlösheten är påkallad, inte minst för att förbättra åtgärderna i det sammanhanget. De åtgärder som redovisas från regeringen och som rör det kommunala flyktingmottagandet är bra och viktiga och skall få allt tänkbart stöd.

Till slut måste jag, herr talman, ytterligare en gång markera att det är fel att säga att det bara är asylpolitiken som skall vara generös och att tala om ett motsatsförhållande. Jag tänker då på asylprövningen och asylreglerna. Det är olyckligt att det har kommit med i detta svar. Maj-Lis Lööw har nu i någon mån försökt att rätta till det, men inte på ett tillräckligt klart och entydigt sätt. Det behövs nämligen för rättstillämpningen.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Hans Göran Franck talar om kraftansträngningar från stat och kommun. Jag vet en kategori som inte behöver göra kraftansträngningar

för att plocka in feta arvoden, och det är några av Sveriges advokater, vare sig de är hel- eller deltidsanställda, på denna verksamhet.

20 000 per år är väl invandrarverkets kapacitet – kommunerna klarar inte så många. Jag kan som exempel nämna att det av de flyktingar som kom till Malmö 1984 och som i dag inte längre får stöd från staten är mer än 50 % som erhåller socialbidrag. Jag hoppas att statsrådet förstår att kommunerna visar tveksamhet då statens generositet inte är större.

Sedan vill jag ta upp tramset med Östtyskland. Den svenska regeringen utfärdade den 1 oktober krav på att visum skulle krävas av bulgariska medborgare. Det var trots allt innan de stora problemen började i Östtyskland, men östtyskarna struntade i oss. Det som i dag påstås i denna kammare om att Sverige ibland har respekt utomlands stämmer alltså inte.

Herr talman! Jag har ställt denna fråga många gånger, i dag till Maria Leissner, men svaret uteblir: Hur kan man ställa sig bakom en reservation i Sveriges riksdag där det sägs, att när en person som kommer till Sverige saknar alla dokument, som biljetter, ID-handlingar och visa, och yttrar ordet "asyl" skall tull och polis vara helt handlingsförlamade? Det är detta som Maria Leissner, miljöpartiet och vpk kräver. Jag tror att Maria Leissner inte är naiv utan att hon förstår att det här kan bli ett stort problem, men för att hänga med i flyktingtrenden går hon med på reservationen.

Maria Leissner kanske inte har chans att svara i dag, men någon gång skulle jag vilja få svar på frågan: Varför skulle den som yttrar orden "jag är asylsökande" gå förbi alla de kontroller som alla andra människor måste gå igenom? Med tanke på den omfattande brottslighet och kriminalitet som finns runt om i världen i dag är denna reservation helt makalös.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill sluta denna debatt med att säga att jag uppskattar att regeringen har kommit med sitt åtgärdsprogram, inte minst på grund av att många av åtgärderna sedan länge har föreslagits av oss moderater. Arbetslinjen är förhärskande i samhället i övrigt och bör naturligtvis vara det också när det gäller flykting- och invandrapolitiken. Vi lever i en högkonjunktur, och det är konstigt att inte fler av invandrarna verkligen får börja arbeta. Jag vet att det nu har getts ökade resurser till bl.a. arbetsförmedlingarna. Frågan är om man t.o.m. skulle låta arbetsgivarna ackvirera personal direkt från flyktingförläggningarna. Landstingen gör det i någon mån numera.

Därmed är jag också inne på detta att vi borde tillvarata den utbildning som människor har och som är bra för Sverige. Det kommer framför allt att vara positivt för invandrarna, som får arbete i stället för passivitet.

Svenska för invandrare måste, som har sagts här tidigare i dag, intensifieras och bli bättre, och det kommer också förslag i den riktningen.

Jag läste i statssekreterarens inlägg att man kanske kan tänka sig någon form av flyktinglön, och det är också ett gammalt moderat krav. Kommunerna skulle kunna få ett bidrag som de disponerar mycket fritt, gärna till en lön i stället för till ett passivt socialbidrag.

Jag har förstäelse för att invandrarministern inte kan svara på alla frågor som haglar, men jag är ändå mycket nyfiken på att få reda på när förslaget kommer att träda i kraft. Det var också Göran Åstrands fråga.

Jag vill också erinra om mina påpekanden om att det är nödvändigt att utöka passkontrollen, även för den som kommer sjöledes liksom att det internationella samarbetet när det gäller dokumentlösheten bör intensifieras. Bl.a. Sten Andersson i Malmö har varit inne på det.

Vi kommer att föra många debatter i fortsättningen också, och min slutreplik måste bli den, att jag tror att vi måste ompröva flyktingpolitiken, så att vi verkligen ger en fristad åt de människor i denna grymma värld som bäst behöver det och att vi alla ställer upp mera helhjärtat än vad som sker i dag på sina håll.

Talmannen anmälde att Maria Leissner anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag vill bara svara på två frågor som hänger i luften. Den ena frågan ställdes av Hans Göran Franck, som säger att det för rättstillämpningen behövs att vi blir överens i diskussionen – som delvis är semantisk – om hur en mening i mitt svar är formulerad. Rättstillämpningen skapas inte genom en träta i riksdagen – det vet både Hans Göran Franck och jag – utan den skapas genom praxis. Det är den praxis som jag bl.a. har försökt beskriva med ett fall som regeringen tog upp i samband med detta paket.

Den andra frågan ställdes av Göran Åstrand och gällde när dessa åtgärder kommer att vidtas. Arbetet är redan i full gång. När vi i uppföljningsarbetet såg att asylsökandeströmmen hade blivit stor och inte minskade efter sommarmånaderna bad vi en grupp från AMS, invandrarverket och rikspolisstyrelsen att fundera över tänkbara åtgärder. I detta paket ingår bl.a. 11 miljoner till förstärkt gränskontroll, som det i första hand blir rikspolisstyrelsens uppgift att verkställa. Det är också ett svar på Gullan Lindblads fråga, om när, var och hur det skall göras någonting vid gränserna. Det är i första hand en uppgift för den verkställande myndigheten, dvs. i detta fall rikspolisstyrelsen, som har fått dessa medel till sitt förfogande.

Jag vill avslutningsvis, herr talman, tacka för en lång, intensiv och mycket bra debatt.

Talmannen anmälde att Hans Göran Franck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1989/90:34 om JAS-projektet

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig dels hur stor del av JAS-tillverkningen som bygger på elektronik från USA, dels om JAS-projektet är möjligt att genomföra utan elektronik från andra stater.

Cirka 10 % av tillverkningskostnaderna för ett JAS-flygplan utgörs av elektroniksystem från USA. De amerikanska systemen har valts av de

svenska företagen i Industrigruppen JAS efter konkurrensupphandlingar bland utländska och även svenska underleverantörer. Jag vill erinra om att i regeringens proposition 1981/82:102 om godkännande av JAS-projektet underströks att för att åstadkomma lägre kostnader borde ett större industriellt samarbete med utlandet av såväl ekonomiska som teknologiska skäl eftersträvas.

Utöver dessa 10 % ingår amerikanska komponenter för cirka 3 % av serieanskaffningsvärdet i andra system i flygplanet. Dessa komponenter kunde alternativt anskaffas i andra länder, men köps från USA på grund av fördelaktigare pris.

Jag vill emellertid understryka att de viktigaste elektroniksystemen i JAS-flygplanet, dvs. de centrala systemdatorerna, radarn och motmedelssystemet, utvecklas och tillverkas av svenska företag.

Frågan om JAS-projektet kan genomföras utan elektronik från andra länder kan besvaras med ett nej. Samtidigt vill jag understryka att beroendet av elektronikkomponenter från utlandet för system inom övriga samhällssektorer är lika dominerande som inom militärelektroniken.

Det är så att även här i kammaren finns det flera elektroniska system som har komponenter från andra länder, även om skyltarna på utrustningarna visar att de levererats från svenska företag.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka försvarsministern för svaret och för den intressanta uppgiften om hur det förhåller sig med elektroniken i detta rum. Jag tror ändå att det är en viss skillnad. Vi skall i alla fall inte använda den här utrustningen till att föra krig, inte annat än vi gör med ord.

Att jag har ställt den här interpellationen beror på att jag tycker att det finns en överlansering av JAS-projektet som ett svenskt projekt. Jag tror att många av dem som på olika sätt har velat stödja det här projektet har gjort det just utifrån den utgångspunkten att det betecknas som ett svenskt projekt, ett svenskt plan. Nu är det inte så. Det har också försvarsministern sagt, även om jag tycker att det verkar vara blygsamt formulerat.

När och om detta flygplan rullar ut på startbanan sker det på amerikanska hjul. Om det lyfter är det på engelska vingar. När det flyger, om det flyger, är det med en amerikansk motor och ett amerikanskt styrsystem. Svenskare än så är inte det här planet. Ungefär 40 % av betalningarna, har jag fått uppgift om, går till utländska underleverantörer. Alla utländska delar, som vingar, motor, radar, landningsställ och styrsystem görs av underleverantörer i NATO-länder. Det är alltså starkt knutet till utlandet också genom samarbetsavtal, licensavtal och direkt import. Det är det svenska planet.

Detta måste man öppet redovisa i en situation när hela projektets kostnader har rusat i väg. Det är dags att ifrågasätta fortsättningen av projektet. Jag tycker att detta är ett mycket dyrt nöje. Det sägs nu komma att kosta 50 miljarder, och det har fortfarande inte resulterat i ett enda plan i luften. Det resulterade i ett, men det gick inte heller att flyga.

I dagens läge, med den nu gällande säkerhetspolitiska situationen, finns det all anledning att ta upp frågan till förnyad diskussion och förnyad prövning, att helt enkelt avbryta. Det är naturligtvis en av de frågor jag skulle

vilja få försvarsministerns syn på: Är det inte dags nu, att vi tar en ordentlig diskussion om JAS-projektets fortsättning, om vi skall avbryta det eller inte? Det är nu vi har möjligheter att verkligen sätta upp den frågan på dagordningen. Jag tycker att vi skall göra det här, i den här kammaren.

Jag hoppas att jag får ett positivt besked av försvarsministern om att den rapport som försvarets materielverk har lämnat med en – såvitt jag förstår, jag har inte sett den – totalbedömning och en redogörelse över läget kommer ut till offentligheten, och att vi med den som grund kan ha en ordentlig diskussion här i kammaren om huruvida JAS-projektet skall fortsätta eller inte. Jag hoppas att jag får svar av försvarsministern på den frågan också.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Gudrun Schyman talar om öppen redovisning. De uppgifter som har lämnats av mig är öppna uppgifter och har varit öppna uppgifter hela tiden.

Jag är mycket medveten om, herr talman, att vänsterpartiet kommunisterna har varit emot det här projektet, liksom de har varit emot Viggens flygplanet och även andra luftförsvarssystem. Jag har aldrig riktigt kunnat utgrunda varför vänsterpartiet kommunisterna vill försvaga eller sänka våra ambitioner inom luftförsvaret. Men det kanske beror på att jag inte har kunnat tillgodogöra mig deras argumentering. Man har också vid nästan varje tillfälle motionerat om att stoppa, förhindra eller ompröva detta projekt. Detta har av kammaren avvisats vid några tillfällen.

Jag har svarat på interpellationen om hur stor del av JAS-tillverkningen som bygger på elektronik från USA och om JAS-projektet är möjligt att genomföra utan elektronik från andra stater. Jag har gjort det så noggrant som det över huvud taget går att göra. Gudrun Schyman har vid olika tillfällen frågat mig om kommissioner och om hur fortsättningen skall bli för detta projekt, och till det får jag återkomma.

GU DRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Den beskrivning som försvarsministern gör är alldeles riktig. Vi har varit motståndare till det här projektet hela tiden. Vi har ihärdigt fortsatt att med alla de medel som står oss till buds försöka få också andra att se saken så som vi har sett den. Jag tycker att tiden och verkligheten nu på alla sätt börjar visa att vi har rätt i den kritik som vi framförde redan från början. Vi kunde inte ana att det skulle bli så mycket dyrare, men vi varnade för att projektet skulle bli mycket dyrare än man sade.

Jag tycker att vi har ett ansvar i dag, när vi talar om krisekonomi och gör nedrustningar inom den sociala sektorn, inom omvårdnaden och inom skolans sektor, att diskutera hur vi använder våra skattepengar. Är det till ett flygplan som man inte vet om det kommer upp i luften som vi skall pumpa in miljard efter miljard eller är det till ett försvar av de andra värdena i livet? Jag tycker inte att det är rimligt att vi tar så mycket skattepengar för att försvara pojkdrömmar, som jag faktiskt tycker att detta är, om ett vackert flygplan. Jag tycker att detta är orimligt, när vi samtidigt nedrustar på de andra områdena. Detta känner försvarsministern till.

Det hade varit bra att få ett besked i frågan om vi inte nu kan ha en diskus-

sion utifrån den rapport som försvarets materielverk har lagt fram. Såvitt jag vet är den rapporten inte så öppen som försvarsministern här talar om. Jag skulle vara mycket glad om jag fick besked i den frågan. Att insinuera att vi kommunisterna aldrig vill försvara vårt land eller att vi genom våra krav håller på att urholka vår försvarsförmåga tycker jag är överord. Vi vill ha ett försvar för de värden i livet som vi tycker är värda att försvara. I dag har vi en säkerhetspolitisk situation som innebär att vi med all rätt kan säga att det kalla kriget är slut, att de militära maktmedlen håller på att spela ut sin roll. Då skall väl inte vi gå en helt annan utveckling till mötes just i Sverige, bara för att vi vill ha ett svenskt flygplan, som dessutom inte är svenskt. Jag tycker att det rimmar illa. Jag tycker att vi har ett ansvar att fördela pengarna på ett sådant sätt att allas intressen blir tillgodosedda i vårt land, inte bara militärens och de människors som tycker om flygplan.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Låt mig återigen upprepa vad jag tidigare sagt om dessa frågor i kammaren. Det har redovisats för riksdagen hur detta projekt vuxit fram. Försvarsutskottet får ta del av allt material kring projektet och kan göra sin bedömning. Riksdagen har tagit ställning till vänsterpartiets kommunisternas motioner i denna fråga. En överväldigande majoritet av Sveriges riksdag står bakom JAS-beslutet i början av 1980-talet.

Jag vill också till Gudrun Schyman säga följande.

Luftförsvaret är det absolut det mest centrala i vårt försvar. Jag känner ansvar för att vi skall kunna upprätthålla ett mycket starkt luftförsvar. Kring detta har riksdagen visat stor enighet, och hittills har ingenting i vårt närområde inträffat som gjort mig tveksam när det gäller denna ambition. Det, Gudrun Schyman, beror inte på några pojkdrommar om ett flygplansprojekt, utan det baserar sig på min uppfattning hur vi för omvärlden skall kunna göra trovärdigt att vi är beredda att upprätthålla vår territoriella integritet. Detta är för mig ett mycket centralt och betydelsefullt område, som inte har det ringaste med några pojkdrommar om flygplansprojekt att göra.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Försvarsministern säger att försvarsutskottet och riksdagen får ta del av allt material. För någon vecka sedan hade vi en debatt om varför vissa delar av den tidigare rapporten har hemligstämplats. Detta är ett sätt som regeringen arbetar på i många av de frågor som rör bl.a. det militära försvaret och vapenexporten. Då kan man inte säga att ledamöterna i försvarsutskottet har fått ta del av allt. Centrala delar har faktiskt hemligstämplats. Jag hoppas att den rapport som försvarets materielverk nu framlagt inte råkar ut för hemligstämpeln. Jag skulle bli mycket lugnad om försvarsministern kunde lämna mig ett positivt besked på den punkten.

Jag vet också att det var en majoritet i riksdagen som en gång fattade detta beslut. Men det skedde i början av 80-talet. Vi vet i dag att det förekom många turer i den affären som var högst tvivelaktiga. Jag anser också att vi i dag har ett annat säkerhetspolitiskt läge än i början av 80-talet. Det händer faktiskt en massa saker i vårt närområde, och det kan inte vara obekant ens för försvarsministern. Det förekommer tydliga signaler om att man lämnar

de gamla militärdoktrinerna med terrorbalanstänkande och avskräckning. Det pågår långt utvecklade diskussioner om ett icke-provokativt försvar, också bland de socialdemokratiska partierna ute i världen men inte här hemma. Här tycks tiden stå still. Det upprör mig, och jag tycker inte att det är ansvarsfullt att i ett sådant läge hävda att vi har så mycket pengar till det här flygplanet. Det innebär inte att man tar ansvar. Jag förstår att försvarsministern vill se om sitt eget bo. Som riksdagsledamot har man ett större ansvar att se till helheten. Jag tycker att regeringen också borde göra det och alltså ta upp frågan igen i riksdagen. Låt oss få debattera JAS-projektet, så att vi får se hur det är med majoriteterna i dag. Jag är inte säker på att de i dag ser ut på samma sätt som i början av 80-talet. Jag tror att många människor upplever att vi i dag står inför helt andra hot, och de hoten – miljöhoten t.ex. – borde vi ha pengar för att ta oss an på ett seriöst sätt. De pengarna tycker jag att vi skall ta från försvarsbudgeten.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag har ännu inte vunnit någon insikt i varför vänsterpartiet kommunisterna vill minska ambitionerna när det gäller vårt luftförsvar. Menar de att det skall vara litet friare för andra nationers flyg att korsa vårt territorium eller vill de överlåta bevakningen av vårt territorium till någon annan för att fullgöra det som rätteligen ankommer på oss?

Slutligen, herr talman! Den frågan som Gudrun Schyman tar upp har prövats vid flera tillfällen av riksdagen under 1980-talet. I dag utreder en försvarskommitté vilka aspekter vi bör lägga på den fortsatta säkerhetspolitiken. Det arbetet pågår under full insyn från samtliga riksdagspartier. Jag har varit angelägen om att medverka till denna öppenhet i försvarskommitténs arbete, och den ambitionen tänker jag fullfölja.

Talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1989/90:Ju13 till justitieutskottet

1989/90:L9 till lagutskottet

1989/90:So10 till socialutskottet

1989/90:Ub1 till utbildningsutskottet

1989/90:N2–N7 till näringsutskottet

1989/90:A3 till arbetsmarknadsutskottet

1989/90:N8–N12 till näringsutskottet

1989/90:Ub2–Ub9 till utbildningsutskottet

1989/90:N13–N15 till näringsutskottet

1989/90:Jo1–Jo7 till jordbruksutskottet

Föredrogs men bordlades åter
Lagutskottets betänkanden 1989/90:LU5 och LU7
Skatteutskottets betänkanden 1989/90:SkU12 och SkU13
Justitieutskottets betänkande 1989/90:JuU11
Trafikutskottets betänkanden 1989/90:TU4 och TU5
Finansutskottets betänkande 1989/90:FiU6
Justitieutskottets betänkanden 1989/90:JuU4, JuU8 och JuU9
Jordbruksutskottets betänkande 1989/90:JoU5

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Motionerna
med anledning av skrivelse 1989/90:20 med 1989 års redogörelse för de statliga företagen
1989/90:N16 av Lars Norberg m.fl. (mp)
1989/90:N17 av Per Westerberg m.fl. (m)
1989/90:N18 av Per Westerberg m.fl. (m)
1989/90:N19 av Bengt-Ola Rytting m.fl. (s)
1989/90:N20 av Ingela Mårtensson (fp)

11 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 17 november

1989/90:72 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till industriministern om Kockums Marine AB:

Vilken framtid har Kockums Marine AB i Malmö?

I samband med riksdagsbeslutet om nedläggning av den civila fartygsproduktionen vid Kockums Varv i Malmö presenterade regeringen det s.k. "Malmöpaketet" i syfte att skapa nya arbetstillfällen i Malmöregionen.

I detta "paket" talades om en satsning på den marin- och undervattensteknologi som fanns på Kockums varv. Kockums Marine AB bildades och har i dag runt 1 000 anställda.

I oktober 1989 kom en promemoria från industridepartementet som innebar att de anställda och ledningen för Kockums Marine AB uttryckte starka tvivel över substansen av de givna löftena i "Malmöpaketet". Baserat på denna promemoria är *oron inför framtiden befogad!*

Det skall här påpekas att Malmövarvet i skarpaste internationella konkurrens erhållit en ubåts-order från Australien av mycket stort värde. Denna order gav företaget råg i ryggen. Tyvärr kan det konstateras att industride-

partementets PM om Kockums Marine AB:s framtid kraftigt har grumlat framtidstillförsikten.

Vad innebär nämnda PM konkret för Kockums Marine AB?

1989/90:73 av *Per Stenmarck* (m) till kommunikationsministern om en fast förbindelse över Öresund, m.m.:

De mest dynamiska och utvecklingsbara områdena i världen är de s.k. K-regionerna, där K står för kunskap, kreativitet, kultur och kommunikation. Sveriges, och Nordens, klart dominerande K-region är Uppsala–Stockholmskorridoren, med två universitetsorter, en av Europas största flygplatser, en ständig satsning på moderna högteknologiska företag och ett tämligen väl utbyggt väg- och järnvägsnät.

Denna utveckling är positiv, inte enbart för Uppsala och Stockholm, och området närmast däromkring, utan för hela Sverige. Samtidigt är den dominans, som detta område i dag utgör, också ett hot. Det bör därför ligga i allas intresse, att det parallellt med denna utveckling också sker en likartad utveckling på andra håll i landet.

I en nyutkommen bok med namnet "Sydsvensk framtid" hävdar professor Åke E Andersson att "en integration av Skåne och Själland till en gemensam kunskaps-, kreativitets-, kultur- och kommunikationsmarknad skulle innebära en markant förändring av den relativa positionen i Europa". Med riktiga satsningar inför framtiden bör Skåne–Själlandskorridoren kunna bli en av Europas fem viktigaste K-regioner, menar författaren. Som sådan skulle den utgöra en balanserande, men också konkurrerande, motvikt till Stockholm–Uppsalaregionen. Detta vore en utomordentligt gynnsam utveckling för Skåne, men i grunden också för hela Sverige. Svenskt kunnande och kreativitet skulle därmed komma närmare den dynamiska utveckling, som i dag kan skönjas i det nya Europa.

För Skåne vore detta positivt, därför att landskapet i likhet med övriga delar av Sydsverige har genomgått en långsam negativ utveckling. Arbetslösheten tillhör de högsta i landet. I Malmöhus län var inkomsten efter andra världskriget mer än 10 % högre än riksgenomsnittet. Nu ligger den under genomsnittet för landet.

En prognos av befolkningsutvecklingen fram till slutet av 2020-talet visar att denna går långsammare i södra Sverige än i genomsnittet för landet.

Stockholms län	+ 19 %
Hela Sverige	+ 11 %
Skåne och Blekinge	6 %
Övriga Sydsverige	- 1 %

/Källa: Åke E Andersson "Sydsvensk framtid".

Med en oförändrad ekonomisk och infrastrukturell utveckling för södra Sverige kommer Stockholm att öka sin andel av befolkningen, samtidigt som

Sydsveriges andel minskar. Tyngdpunkten kommer därmed alltmer att förskjutas mot Mälardalen, samtidigt som södra Sverige - förmodligen med undantag för Lund och angränsande kommuner - får en alltmer stagnerande näringslivsstruktur.

Två av de främsta skälen till att Skåne halkar efter är brist på infrastrukturrella initiativ och att vetenskaplig forskning inte har fått komplement i ett kunskapsintensivt näringsliv. Detta har gett upphov till en brist på dynamik, som främst märks i en dålig tillväxt av sysselsättningen.

Detta är en utveckling som kan brytas. Men det förutsätter aktiva insatser, både från näringsliv, stat och kommuner. Sådana insatser gäller framför allt satsningar i ny och utbyggd infrastruktur:

1. En fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn för väg och järnväg. Alla erfarenheter från andra håll visar, att den lokala betydelsen på längre sikt helt dominerar över den långväga trafiken. Denna söker tvärtom undvika tätbebyggda områden. Den långväga trafiken kommer därför att gå över Helsingborg och Trelleborg/Ystad även i framtiden.
2. Det kommer att bli nödvändigt med ett utbyggt järnvägssystem i Sydsverige, så att järnvägens combitrafik inte drabbas av flaskhalsar.
3. Flygplatserna Sturup och Kastrup bör inte ses som konkurrenter utan som komplement till varandra. I större utsträckning bör därför initiativ tas, för att samplanera de båda flygplatsernas verksamhet.

I boken "Sydsvensk framtid" hänvisar författaren till olika undersökningar, som visar att tillgängligheten till modern infrastruktur – såsom kvalificerad universitetskapacitet, flyg och vägar – har en avgörande betydelse för regioners utveckling av ett modernt näringsliv med hög produktivitet.

För att kunna utveckla ett område bestående av Skåne och Själland krävs det att två länder binds samman av en fast förbindelse. Öresundsdelegationen har tidigare i år lagt fram sitt slutbetänkande (SOU 1989:4). Av detta framgår, att det enda realistiska alternativet är en kombinerad väg- och järnvägsbro mellan Malmö och Köpenhamn.

Skälen till detta är flera. Ett sådant alternativ kan självfinansieras, medan en järnvägsförbindelse – oavsett med bro eller tunnel – inte går att försvara rent ekonomiskt. En borrad järnvägstunnel kräver 1,3–2,7 miljoner fler passagerare och 0,5–1 miljon ton gods mer än en kombinerad bro, om den skall gå ihop ekonomiskt. För en kombinerad förbindelse kan dessutom finansieringen lösas genom att bilismen står för samtliga kostnader. Detta är med andra ord ett effektivt sätt att bygga ut järnvägstrafiken. Till detta skall också läggas, att miljömässigt är skillnaderna mellan de olika alternativen marginella.

I Danmark genomförs för tillfället ett stort projekt, som genom en fast förbindelse över Stora Bält skall binda samman de östra och västra delarna av landet. Hela projektet är avsett att vara klart 1996. Genomsnittligt sett bedömer man att restiden för en lastbil mellan Själland och Jylland kommer att förkortas med 75 minuter. Även för sydsvenskt näringsliv är detta positivt. Det visar dessutom att infrastrukturrella satsningar är gynnsamma.

I förlängningen av en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn – som bör kunna vara klar före år 2000 – ligger en möjlighet till ett ökat samar-

bete mellan de norra delarna av Västtyskland, Danmark och södra Sverige. En bro över Öresund skulle dessutom öka attraktionskraften för hela regionen och förmodligen också så småningom stimulera fram en fast förbindelse över Fehmern Bält mellan Danmark och Västtyskland.

Jag ber, mot denna bakgrund, att få ställa följande frågor till kommunikationsministern:

1. På vilket sätt kommer regeringen att fullfölja arbetet med byggandet av en fast förbindelse över Öresund?
2. När bedömer kommunikationsministern att ett förslag skall kunna föreläggas riksdagen?
3. Hur anser kommunikationsministern att finansieringsfrågan bäst skall lösas?
4. Är kommunikationsministern beredd att ge en redogörelse för de diskussioner som förs mellan den svenska och den danska regeringen i detta ärende?
5. Vilka initiativ är regeringen beredd att ta i syfte att nå en ökad samplanering mellan flygplatserna Kastrup och Sturup?
6. Hur anser kommunikationsministern att en ökad reguljär utrikestrafik skall kunna uppnås på Sturup?
7. Vilka initiativ kommer att tas för en nödvändig utbyggnad av järnvägssystemet i södra Sverige?

1989/90:74 av *Carl Frick* (mp) till utrikesministern om bojkott mot Israel, m.m.:

I början av november ordnade Svensk-Palestinska Vänskapsförbundet en studieresa till de av Israel ockuperade områdena – Palestina. Totalt deltog 21 personer i resan, varav åtta var riksdagsledamöter från flera partier. Deltagarna fick en bitvis mycket intim kontakt med den palestinska vardagen och de metoder som ockupationsmakten använder för att förtrycka palestinierna.

Palestinierna utropade för ett år sedan den demokratiska staten Palestina, och det är beklagligt att Sverige inte har ansett sig kunna erkänna denna statsbildning.

Från palestinsk sida är man utomordentligt pessimistisk över möjligheterna att nu få i gång den s.k. fredsprocessen. Israel motsätter sig i praktiken alla förhandlingar.

Enligt labourministern och förre överbefälhavaren Mordechai Gur lever palestinierna i ett paradiset. Det riktiga Palestina anser han vara Jordanien, och dit skall palestinierna flytta. Grundinställningen är att varje del som man kan tvingas avstå till Palestina är ett offer.

Inskränkningar för palestinier.

Under vår resa kunde vi konstatera att ockupationsmakten på alla upptänkliga sätt försöker inskränka på palestiniernas friheter ända in i minsta detalj i det dagliga livet. Följande kunde jag notera:

1. *Rörelsefrihet och rätten att resa*

Palestinier stoppas ofta av ockupationsmakten och tvingas att legitimera sig, ofta under förnedrande former. Slag, knuffar och okvädningsord haglar över dem.

Palestinier som bor på ockuperad mark får inte tillbringa natten i det som kallas Israel.

Palestinier får betala speciella utreseavgifter.

Palestinier hålls fast i vägspärrear godtyckligt och under lång tid.

Palestinier utsätts för utgångsförbud.

Palestinska byar kan hållas avspärrade under veckor, varvid alla former av modern kommunikation är avstängd.

Palestinska ambulanser förhindras eller sinkas att komma fram till sjukhus med skadade.

Det finns palestinier, som anser sig tvingade att hålla sina barn från gator och torg för att skydda dem mot ockupationsmaktens godtycke. De hålls inne eller får leka på hustak. De blir vår tids Anne Frankar.

2. *Föreningsfriheten*

Fackföreningarna är förhindrade att arbeta.

Nya fackföreningar får inte bildas.

3. *Ytrandefriheten*

Palestinska tidningar är utsatta för censur och får i efterhand publicera det som har stått i israeliska tidningar.

Fackföreningar får inte ge ut tidningar och inte sprida flygblad.

4. *Rätten till utbildning*

Palestinier förvägras rätten till utbildning på alla nivåer i samhället. Grundskolan arbetar sporadiskt och under alltför kort tid.

All högre utbildning är förbjuden i Palestina.

UNWRA försöker hävda sin rätt att undervisa i sina skolor.

5. *Rätten till en rimlig vård*

Ockupationsmakten har sett till att minska möjligheterna till vård för palestinier på ockuperad mark.

Sjukhuspersonal och ambulansförare trakasseras och misshandlas.

Patienter tas från operationsbord och misshandlas.

6. *Religionsfriheten*

I Hebron förhindras muslimer från att hålla gudstjänster därför att bosättare har gjort delar av den stora Abrahamsmoskén till synagoga.

Bosättarna förhindra palestinerna tillträde när de skall ha sina gudstjänster. Moskén står under stark militärbevakning.

7. *Rörelsefriheten för varor och kapital*

Dessa friheter är inskränkta för palestinier.

De kan inte sälja utanför de ockuperade områdena utan tillstånd och höga avgifter. Internationell handel blir på detta sätt mycket svår att genomföra.

Kapitalrörelserna är starkt inskränkta.

Det är svårt att få pengar för sålda varor tillbaka till Palestina.

8. *Näringsfriheten är starkt inskränkt*

Att vara näringsidkare i Palestina är inte lätt.

De som försöker bygga upp en lokal, med israeler konkurrerande produktion har det svårt.

Ockupationsmakten tar sig all rätt att ingripa för att försvåra odlingar, skörd och transporter.

All ny verksamhet fordrar tillstånd som aldrig ges.

Det är bara möjligt att bygga på existerande verksamheter.

9. *Rätten att bo var man vill*

Palestinier har inte rätt bosätta sig och bygga var de vill på ockuperad mark. Många hus som byggs i nöd är byggda utan tillstånd och kan därför demoleras när det passar ockupationsmakten.

Ockupationsmakten har konfiskerat 52 % av den bästa marken på de ockuperade områdena. Till denna mark har 65 000 bosättare flyttat.

Ursprungsbefolkningen på 700 000 människor får finna sig i att tillbringa sin tid på de resterande 48 procenten.

10. *Persondiskriminering med hjälp av speciella handlingar*

Ockupationsmakten har försett vissa palestinier på Gazaremsan med speciella magnetdatakort, som de alltid skall bära med sig.

Med hjälp av dessa kort kan man hålla koll på personerna på ett mycket effektivt sätt.

Palestinier måste alltid ha med sig identitetshandlingar.

Jag är glad över att ha fått detta tillfälle att närmare studera förhållandena på de av Israel ockuperade områdena. Samtidigt var det en sorgens resa. Jag kände sorg över att ett land och ett folk som säger sig vara demokratiskt och en kulturnation på ett så grymt och obarmhärtigt sätt behandlar landets ursprungsbefolkning.

Det är ovärdigt Israel att föra en sådan politik.

Det är ovärdigt de samlade demokratierna i världen att åse detta.

Skall det finnas någon möjlighet att komma till rätta med problemen måste Israel omedelbart sluta upp med att trakassera palestinerna på det sätt som de gör och som jag har försökt skildra helt kort i denna interpellation.

Det är min uppfattning att:

Israel måste acceptera att det finns ett palestinskt folk som har bildat sin demokratiska stat Palestina.

Israel måste acceptera att staten Palestina skall få bildas på de nu av Israel ockuperade områdena: Västbanken, östra Jerusalem och Gazaremsan.

Israel måste acceptera att förhandla med det palestinska folkets valda företrädare.

Palestinerna var av den uppfattningen att det enda som skulle kunna få Israel att börja ändra uppfattning är om man ordnar en omfattande bojkott av Israel liknande den mot Sydafrika. Israel bryter mot vad de flesta av oss betraktar som vanliga mänskliga rättigheter.

Israels politik är ett avgörande hinder för en lösning av problemen i området och för möjligheten att bilda en fri demokratisk palestinsk stat.

Jag vill med anledning av detta fråga utrikesministern:

1. Hur ser regeringen på den aktuella situationen, och hur skall vi kunna få Israel att medverka i en ärlig förhandling med representanter för Palestina som palestinerna själva utser?

2. Hur ser regeringen på möjligheterna att genom bojkotter få det tredskande Israel till förhandlingsbordet?

Prot. 1989/90:29
20 november 1989

12 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 20 november

1989/90:229 av *Sverre Palm* (s) till industriministern om industrisysselsättningen i Strömstad:

Electrolux koncernstyrelse beslutade torsdagen den 16 november 1989 att lägga ned verksamheten vid Strömstadsfabriken. Strömstads kommun förlorar därmed i ett slag 280 industriarbetstillfällen. Det är ett dråpslag mot de anställda och mot norra Bohuslän.

Elektroluxledningen har som anledning till nedläggningen anfört att:

- Fabriken är för liten för att klara konkurrensen.
- Konjunkturutvecklingen i Norge och Danmark är svag .
- Kostnadsläget är högt.
- Kommunikationerna är dåliga.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga industriministern:

Vilka åtgärder är industriministern beredd att vidta för att säkerställa industrisysselsättningen i Strömstad?

13 § Kammaren åtskildes kl. 15.38.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Måndagen den 20 november

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:1, 5, 14, 18 och 19.	1
Statsrådet Maj-Lis Lööw	
3 § Svar på interpellation 1989/90:27 om kriminaliteten bland invandrarna	1
Statsrådet Maj-Lis Lööw	
Alexander Chrisopoulos (vpk)	
Gullan Lindblad (m)	
Maria Leissner (fp)	
4 § Svar på interpellation 1989/90:37 om flyktingpolitiken	13
Statsrådet Maj-Lis Lööw	
Alexander Chrisopoulos (vpk)	
Gullan Lindblad (m)	
Maria Leissner (fp)	
5 § Svar på interpellation 1989/90:40 om de kurdiska flyktingarna från Irak.	21
Statsrådet Maj-Lis Lööw	
Maria Leissner (fp)	
Gullan Lindblad (m)	
6 § Svar på interpellationerna 1989/90:26 och 35 samt fråga 1989/90:183 om prövningen av asylärenden, m.m.	27
Statsrådet Maj-Lis Lööw	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Gullan Lindblad (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Göran Åstrand (m)	
Maria Leissner (fp)	
7 § Svar på interpellation 1989/90:34 om JAS-projektet	44
Försvarsminister Roine Carlsson	
Gudrun Schyman (vpk)	
8 § Hänvisning av ärenden till utskott.	48
9 § Förnyad bordläggning	49
10 § Bordläggning	49
11 § Meddelande om interpellationer	
1989/90:72 av Sten Andersson i Malmö (m) om Kockums Marine AB	49
1989/90:73 av Per Stenmarck (m) om en fast förbindelse över Öresund, m.m.	50
1989/90:74 av Carl Frick (mp) om bojkott mot Israel, m.m. . .	52

12 § Meddelande om fråga

1989/90:229 av Sverre Palm (s) om industrisysselsättningen i
Strömstad

55

Prot. 1989/90:29
20 november 1989

